

Κατὰ Μᾶρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ. **1**

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν **2**

ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου

ἐμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος² ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἐτοιμάσατε τὴν **3**

ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ. Ἐγένετο **4**

Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵

μετανοίας⁶ εἰς ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν **5**

πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται,⁸ καὶ ἐβαπτίζοντο

πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ⁹ ποταμῷ¹⁰ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι¹¹

τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας¹² **6**

καμήλου,¹³ καὶ ζώνην¹⁴ δερματίνην¹⁵ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁶ αὐτοῦ, καὶ

ἐσθίων ἀκρίδας¹⁷ καὶ μέλι¹⁸ ἄγριον.¹⁹ Καὶ ἐκήρυσεν, λέγων, **7**

Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύψας

λύσαι τὸν ἱμάντα²¹ τῶν ὑποδημάτων²² αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν **8**

ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι: αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν πνεύματι

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ή, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁸ Ἱεροσολυμίταις, ου, ό, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹⁰ ποταμός, ού, ό, river, stream. ¹¹ ἐξομολογέω, confess, profess. ¹² θρίξ, τριχός, ή, hair. ¹³ κάμηλος, ου, ό, camel. ¹⁴ ζώνη, ης, ή, belt, girdle. ¹⁵ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁶ ὀσφύς, ύος, ή, waist, hip. ¹⁷ ἀκρίς, ίδος, ή, locust. ¹⁸ μέλι, ιτος, τό, honey. ¹⁹ ἄγριος, wild, savage. ²⁰ κύπτω, bow down, stoop. ²¹ ἱμάς, άντος, ό, thong, strap. ²² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe.

ἀγίῳ.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ¹ 9

τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.² 10

Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους³ τοὺς

οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ⁴ περιστερὰν⁵ καταβαῖνον ἐπ’

αὐτόν: καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ 11

ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.⁶

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν 12

τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα⁷ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ,

καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν 14

Γαλιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ 15

λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ

θεοῦ: μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα 16

καὶ Ἀνδρέαν⁸ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας

ἀμφίβληστρον⁹ ἐν τῇ θαλάσῃ: ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.¹⁰ Καὶ εἶπεν 17

¹ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ² Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ³ σχίζω, split, separate. ⁴ ὡσεὶ, like, about. ⁵ περιστερὰ, ἄς, ἡ, dove. ⁶ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with. ⁷ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ¹⁰ ἀλιεὺς, ὁ, fisherman.

αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε¹ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι
 ἁλιεῖς² ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα³ αὐτῶν, 18
 ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς⁴ ἐκεῖθεν ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον 19
 τὸν τοῦ Ζεβεδαίου,⁵ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς
 ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας⁶ τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν 20
 αὐτούς: καὶ ἀφέντες τὸν πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον⁵ ἐν τῷ πλοίῳ
 μετὰ τῶν μισθωτῶν⁷ ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁸ εἰς Καπερναοῦμ:⁹ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν 21
 εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο¹⁰ ἐπὶ 22
 τῇ διδαχῇ αὐτοῦ: ἣν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ
 οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος 23
 ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,¹¹ λέγων, Ἔα,¹² τί ἡμῖν καὶ 24
 σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹³ Ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ
 ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, 25
 Φιμώθητι,¹⁴ καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹⁵ αὐτὸν τὸ 26
 πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ
 αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹⁶ πάντες, ὥστε συζητεῖν¹⁷ πρὸς ἑαυτούς, 27
 λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ’

¹ δεῦτε, come!. ² ἁλιεύς, ὁ, fisherman. ³ δίκτυον, οὐ, τό, net, fishing net. ⁴ προβαίνω, go forward, advance. ⁵ Ζεβεδαῖος, οὐ, ὁ, Zebedee. ⁶ καταρτίζω, mend, fit. ⁷ μισθωτός, οὐ, ὁ, hired servant. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ¹⁰ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹¹ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹² ἔα, ah! ha! ¹³ Ναζαρηνός, οὐ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁴ φιμώω, muzzle, silence. ¹⁵ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁶ θαμβέω, amaze. ¹⁷ συζητέω, discuss, dispute.

ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹ καὶ
 ὑπακούουσιν² αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοή³ αὐτοῦ εὐθύς εἰς ὅλην 28
 τὴν περίχωρον⁴ τῆς Γαλιλαίας.

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν 29
 Σίμωνος καὶ Ἀνδρέου,⁵ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ 30
 πενθερά⁶ Σίμωνος κατέκειτο⁷ πυρέσσουσα,⁸ καὶ εὐθέως λέγουσιν
 αὐτῷ περὶ αὐτῆς: καὶ προσελθὼν ἡγειρεν αὐτήν, κρατήσας τῆς 31
 χειρὸς αὐτῆς: καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς⁹ εὐθέως, καὶ διηκόνει
 αὐτοῖς.

Ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ¹¹ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας 32
 τοὺς κακῶς¹² ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους:¹³ καὶ ἡ πόλις 33
 ὅλη ἐπισυνηγμένη¹⁴ ἦν πρὸς τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν 34
 πολλοὺς κακῶς¹² ἔχοντας ποικίλαις¹⁵ νόσοις,¹⁶ καὶ δαιμόνια
 πολλὰ ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾗδισαν
 αὐτόν.

¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ² ὑπακούω, obey, listen. ³ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁶ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ⁷ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁸ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁹ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ δύνω, enter, set. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁵ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁶ νόσος, ου, ἡ, disease, malady.

Καὶ πρωτὶ¹ ἔννυχον² λίαν³ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον 35
 τόπον, κακεῖ⁴ προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν⁵ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ 36
 οἱ μετ' αὐτοῦ· καὶ εὐρόντες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε 37
 ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς τὰς ἐχομένας 38
 κωμοπόλεις,⁶ ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελήλυθα. Καὶ 39
 ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν,
 καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,⁷ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν⁸ 40
 αὐτόν, καὶ λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαι με καθαρίσαι. Ὁ 41
 δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς,⁹ ἐκτείνας¹⁰ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ,
 καὶ λέγει αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως 42
 ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,¹¹ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ 43
 ἐμβριμησάμενος¹² αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, 44
 Ὅρα μηδενὶ μηδὲν εἶπης· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ,
 καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ¹³ σου ἃ προσέταξεν¹⁴
 Μωσῆς, εἰς μαρτύριον¹⁵ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν 45
 πολλὰ καὶ διαφημίζειν¹⁶ τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι¹⁷ αὐτὸν
 δύνασθαι φανερῶς¹⁸ εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις

¹ πρωτῇ, early in the morning, at dawn. ² ἔννυχος, by night, at night. ³ λίαν, greatly, very. ⁴ κακεῖ, and there. ⁵ καταδιώκω, pursue closely, hunt. ⁶ κωμόπολις, εὼς, ἡ, market town, country town. ⁷ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ⁸ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ¹¹ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ¹² ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹³ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ¹⁴ προστάσσω, command, order. ¹⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁶ διαφημίζω, spread abroad, report. ¹⁷ μηκέτι, no longer. ¹⁸ φανερώς, openly, publicly.

τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.¹

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ² δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη ὅτι **2**

εἰς οἶκόν ἐστιν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι³ **2**

χωρεῖν⁴ μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. **3**

Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν⁵ φέροντες, αἰρόμενον

ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει⁶ αὐτῷ διὰ τὸν **4**

ὄχλον, ἀπεστέγασαν⁷ τὴν στέγην⁸ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες⁹

χαλῶσιν¹⁰ τὸν κράββατον¹¹ ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς⁵ κατέκειτο.¹² **5**

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ,⁵

Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ τινες τῶν **6**

γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι¹³ ἐν ταῖς

καρδίαις αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;¹⁴ Τίς **7**

δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς **8**

ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως αὐτοὶ διαλογίζονται¹³ ἐν

ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε¹³ ἐν ταῖς καρδίαις

ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,¹⁵ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,⁵ **9**

Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι, καὶ ἄρὸν σου τὸν

κράββατον,¹¹ καὶ περιπάτει; Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ **10**

¹ πανταχόθεν, from all sides. ² Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ³ μηκέτι, no longer. ⁴ χωρέω, make room for, hold. ⁵ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ⁶ προσεγγίζω, approach. ⁷ ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ⁸ στέγη, ἡς, ἡ, roof, flat roof of a house. ⁹ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ¹⁰ χαλᾶω, slacken, let down. ¹¹ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹² κατέκειμαι, lie down, lie sick. ¹³ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁴ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹⁵ εὐκοπώτερον, easier.

υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς ἁμαρτίας – λέγει τῷ
 παραλυτικῷ¹ – Σοὶ λέγω, ἔγειραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν² σου, 11
 καὶ ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν 12
 κράββατον,² ἐξῆλθεν ἐναντίον³ πάντων: ὥστε ἐξίστασθαι⁴
 πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν, λέγοντας ὅτι Οὐδέποτε⁵ οὕτως⁶
 εἶδομεν.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν: καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο 13
 πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων⁷ εἶδεν Λευὶ⁸ τὸν 14
 τοῦ Ἀλφαίου⁹ καθήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον,¹⁰ καὶ λέγει αὐτῷ,
 Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. Καὶ ἐγένετο ἐν 15
 τῷ κατακεῖσθαι¹¹ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι¹²
 καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο¹³ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ:
 ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς 16
 καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν¹²
 καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν
 τελωνῶν¹² καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; Καὶ ἀκούσας ὁ 17
 Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρειαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἱατροῦ,¹⁴
 ἀλλ' οἱ κακῶς¹⁵ ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ

¹ παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ² κράβατος, οὐ, ὁ, mattress, pallet. ³ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁴ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ οὕτως, thus, so. ⁷ παράγω, pass by, depart. ⁸ Λευῖς, ὁ, Levi. ⁹ Ἀλφαῖος, οὐ, ὁ, Alphaeus. ¹⁰ τελώνιον, οὐ, τό, tax office, tax collector's office. ¹¹ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ¹² τελώνης, οὐ, ὁ, tax collector, collector of taxes. ¹³ συνανέκειμαι, recline at table with. ¹⁴ ἱατρός, οὐ, ὁ, physician. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly.

ἀμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν.¹

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες·² 18

καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ

οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν,² οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ

νηστεύουσιν;² Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ 19

τοῦ νυμφῶνος,³ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος⁴ μετ' αὐτῶν ἐστίν, νηστεύειν;²

Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν νυμφίον,⁴ οὐ δύνανται

νηστεύειν·² ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁵ ἀπ' αὐτῶν ὁ 20

νυμφίος,⁴ καὶ τότε νηστεύσουσιν² ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ 21

οὐδεὶς ἐπίβλημα⁶ ῥάκους⁷ ἀγνάφου⁸ ἐπιρράπτει⁹ ἐπὶ ἱματίῳ

παλαιῷ·¹⁰ εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα¹¹ αὐτοῦ τὸ καινὸν τοῦ

παλαιοῦ,¹⁰ καὶ χεῖρον¹² σχίσμα¹³ γίνεται. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον 22

νέον¹⁴ εἰς ἀσκοῦς¹⁵ παλαιούς·¹⁰ εἰ δὲ μή, ῥήσσει¹⁶ ὁ οἶνος ὁ νέος¹⁴

τοὺς ἀσκοὺς,¹⁵ καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁵ ἀπολοῦνται:

ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁴ εἰς ἀσκοὺς¹⁵ καινοὺς βλητέον.¹⁷

¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind. ² νηστεύω, fast. ³ νυμφῶν, ὄνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀπαίρω, take away, depart. ⁶ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁷ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁸ ἀγνάφος, new, unshrunk. ⁹ ἐπιρράπτω, sew on. ¹⁰ παλαιός, old, ancient. ¹¹ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹² χείρων, worse. ¹³ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁴ νέος, new, young. ¹⁵ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁷ βλητέος, must be put, that ought to be put.

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι¹ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν 23
 σπορίμων,² καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες³
 τοὺς στάχυν.⁴ Καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ὕδε, τί ποιοῦσιν 24
 ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, 25
 Οὐδέποτε⁵ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν καὶ
 ἐπείνασεν⁶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον 26
 τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως
 ἔφαγεν, οὓς οὐκ ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν
 καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὔσιν; Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ σάββατον διὰ 27
 τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον· ὥστε 28
 κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου.

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος 3
 ἐξηραμμένην⁸ ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν⁹ αὐτὸν εἰ τοῖς 2
 σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ 3
 λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην⁸ ἔχοντι τὴν χεῖρα, Ὑγεραι
 εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑξεστιν τοῖς σάββασιν 4
 ἀγαθοποιῆσαι¹¹ ἢ κακοποιῆσαι;¹² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ
 δὲ ἐσιώπων.¹³ Καὶ περιβλεψάμενος¹⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, 5

¹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ² σπόριμος, grain field, sown. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge. ¹¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ¹² κακοποιέω, do evil, harm. ¹³ σιωπάω, be silent, keep silence. ¹⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on.

συλλυπούμενος¹ ἐπὶ τῇ πωρώσει² τῆς καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ
 ἀνθρώπῳ, Ἔκτεινον³ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,³ καὶ
 ἀποκατεστάθη⁴ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιᾶς⁵ ὡς ἡ ἄλλη. Καὶ ἐξελθόντες οἱ 6
 Φαρισαῖοι εὐθέως μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν⁶ συμβούλιον⁷ ἐποιοῦν
 κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν⁸ 7
 μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος
 ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, 8
 καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,⁹ καὶ πέραν¹⁰ τοῦ
 Ἰορδάνου,¹¹ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹² καὶ Σιδῶνα,¹³ πλῆθος πολὺ,
 ἀκούσαντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς 9
 μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον¹⁴ προσκαρτερῇ¹⁵ αὐτῷ διὰ τὸν
 ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν¹⁶ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, 10
 ὥστε ἐπιπίπτειν¹⁷ αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.
 Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, 11
 προσέπιπτεν¹⁹ αὐτῷ, καὶ ἔκραζεν, λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ
 θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερόν²⁰ αὐτόν 12
 ποιήσωσιν.

¹ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ² πώρωσις, εως, ἡ, hardness, obstinancy. ³ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁴ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁵ ὑγιᾶς, whole, healthy. ⁶ Ἡρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁷ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ⁸ ἀναχωρέω, depart, withdraw. ⁹ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ¹⁰ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹¹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹³ Σιδῶν, ὦνος, ἡ, Sidon. ¹⁴ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁵ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ¹⁶ θλίβω, press, oppress. ¹⁷ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ¹⁸ μάστιξ, ιγος, ἡ, whip, scourge. ¹⁹ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²⁰ φανερός, manifest, apparent.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἠθελεν αὐτός· καὶ 13
 ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, 14
 καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν 15
 θεραπεύειν τὰς νόσους,¹ καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· καὶ 16
 ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ 17
 Ζεβεδαίου,² καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ
 ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές,³ ὃ ἐστίν, Υἱοὶ Βροντῆς·⁴ 18
 καὶ Ἀνδρέαν,⁵ καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον,⁶ καὶ Ματθαῖον,⁷
 καὶ Θωμᾶν,⁸ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,⁹ καὶ Θαδδαῖον,¹⁰
 καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,¹¹ καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹² ὃς καὶ 19
 παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ 20
 δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' 21
 αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹³ Καὶ οἱ 22
 γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι
 Βεελζεβούλ¹⁴ ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων
 ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐν 23
 παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν

¹ νόσος, ου, ή, disease, malady. ² Ζεβεδαῖος, ου, ό, Zebedee. ³ Βοανεργές, Boanerges. ⁴ βροντή, ους, ή, thunder. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ό, Andrew. ⁶ Βαρθολομαῖος, ου, ό, Bartholomew. ⁷ Ματθαῖος, ου, ό, Matthew. ⁸ Θωμᾶς, ᾱ, ό, Thomas. ⁹ Ἀλφαῖος, ου, ό, Alphaeus. ¹⁰ Θαδδαῖος, ου, ό, Thaddaeus. ¹¹ Κανανίτης, ου, ό, Canaanite. ¹² Ἰσκαριώτης, ου, ό, Iscariot, man of Kerioth. ¹³ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁴ Βεελζεβούλ, ό, Beelzebul.

ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,¹ οὐ δύναται 24
 σταθῆναι ἢ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,¹ 25
 οὐ δύναται σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' 26
 ἑαυτὸν καὶ μεμέρισται,¹ οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. 27
 Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη² τοῦ ἰσχυροῦ, εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν
 αὐτοῦ, διαρπάσαι,³ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δῇσῃ, καὶ τότε
 τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.³ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πάντα 28
 ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα⁴ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ
 βλασφημίαι⁵ ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν· ὅς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς 29
 τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν⁶ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχος⁷
 ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει. 30

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες 31
 ἀπέστειλαν πρὸς αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος 32
 περὶ αὐτόν· εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδοὺ, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου
 καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσίν σε. Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, 33
 Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ περιβλεψάμενος⁸ 34
 κύκλῳ⁹ τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου
 καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, 35
 οὗτος ἀδελφός μου καὶ ἀδελφή μου καὶ μήτηρ ἐστίν.

¹ μερίζω, divide, part. ² σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ³ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁴ ἁμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ⁵ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁶ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ⁷ ἔνοχος, involved in, liable. ⁸ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁹ κύκλος, ου, ὁ, circle.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη 4

πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα¹ εἰς τὸ πλοῖον

καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν

ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς πολλά, καὶ 2

ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε· ἰδοὺ, ἐξῆλθεν ὁ 3

σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπεῖρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν 4

παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ² καὶ κατέφαγεν³ αὐτό. 5

Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρώδες,⁴ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν·

καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁵ διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος⁶ γῆς· ἡλίου δὲ 6

ἀνατείλαντος⁷ ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁹ ἐξηράνθη.

Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι,¹¹ 7

καὶ συνέπνιξαν¹² αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν 8

εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ

αὐξάνοντα,¹³ καὶ ἔφερεν ἐν τριάκοντα,¹⁴ καὶ ἐν ἐξήκοντα,¹⁵ καὶ ἐν

ἐκατόν.¹⁶ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. 9

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,¹⁷ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν 10

τοῖς δώδεκα τὴν παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται 11

γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω,

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πετρώδης, rocky, stony. ⁵ ἐξανatéλλω, spring up, spring up out.

⁶ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ ἐκατόν, hundred, 100. ¹⁷ καταμόνας, alone, apart.

ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται: ἵνα βλέποντες βλέπωσιν, καὶ 12
 μὴ ἴδωσιν: καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν: μήποτε
 ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.¹ Καὶ λέγει 13
 αὐτοῖς, Οὐκ οἴδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς
 παραβολὰς γνώσεσθε; Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δέ 14
 εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν
 ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν
 ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ 16
 ἐπὶ τὰ πετρώδη² σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον,
 εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν ρίζαν³ 17
 ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί⁴ εἰσιν: εἴτα⁵ γενομένης θλίψεως ἢ
 διωγμοῦ⁶ διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται. Καὶ οὗτοί εἰσιν 18
 οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας⁷ σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ 19
 μέριμναι⁸ τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη⁹ τοῦ πλούτου,¹⁰ καὶ αἱ
 περὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι¹¹ συμπνίγουσιν¹² τὸν
 λόγον, καὶ ἄκαρπος¹³ γίνεται. Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν 20
 καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν λόγον, καὶ
 παραδέχονται,¹⁴ καὶ καρποφοροῦσιν,¹⁵ ἐν τριάκοντα,¹⁶ καὶ ἐν
 ἑξήκοντα,¹⁷ καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁸

¹ ἁμαρτήματα, τος, τό, sin, fault. ² πετρώδης, rocky, stony. ³ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁴ πρόσκαιρος, temporary, passing. ⁵ εἴτα, then, thereafter. ⁶ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution. ⁷ ἀκάνθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁸ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ⁹ ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ¹⁰ πλοῦτος, ου, ὁ, wealth, riches. ¹¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹⁴ παραδέχομαι, receive, accept. ¹⁵ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁶ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁷ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁸ ἑκατόν, hundred, 100.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹ ὁ λύχνος² ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον³ 21
 τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην;⁴ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν⁵ ἐπιτεθῇ; Οὐ 22
 γὰρ ἐστὶν τι κρυπτόν,⁶ ὃ ἐὰν μὴ φανερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο
 ἀπόκρυφον,⁷ ἀλλ' ἵνα εἰς φανερόν⁸ ἔλθῃ. Εἴ τις ἔχει ὧτα ἀκούειν 23
 ἀκουέτω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ⁹ 24
 μετρεῖτε¹⁰ μετρηθήσεται¹⁰ ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται¹¹ ὑμῖν τοῖς
 ἀκούουσιν. Ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ 25
 ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος 26
 βάλλῃ τὸν σπόρον¹² ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ¹³ καὶ ἐγείρηται 27
 νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ σπόρος¹² βλαστάνῃ¹⁴ καὶ μηκύνηται¹⁵ ὡς
 οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτῃ¹⁶ γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,¹⁷ πρῶτον 28
 χόρτον,¹⁸ εἴτα¹⁹ στάχυν,²⁰ εἴτα¹⁹ πλήρη²¹ σίτον²² ἐν τῷ στάχυϊ.²⁰ 29
 Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,²³
 ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισμός.²⁴

¹ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ² λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ³ μόδιος, ου, ὁ, dry measure. ⁴ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁵ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ⁶ κρυπτός, hidden, secret. ⁷ ἀπόκρυφος, hidden, secret. ⁸ φανερός, manifest, apparent. ⁹ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ¹⁰ μετρέω, measure, estimate. ¹¹ προστίθμι, add, add to. ¹² σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ βλαστάνω, sprout, produce. ¹⁵ μηκύνω, lengthen, grow. ¹⁶ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ¹⁷ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁸ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁹ εἴτα, then, thereafter. ²⁰ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ²¹ πλήρης, full. ²² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ²³ δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ²⁴ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping.

Καὶ ἔλεγεν, Τίνι ὁμοιώσωμεν¹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ἡ ἐν ποίᾳ 30
 παραβολῇ παραβάλωμεν² αὐτήν; Ὡς κόκκον³ σινάπεως,⁴ ὅς, 31
 ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων
 ἐστὶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαίνει, καὶ γίνεται 32
 πάντων τῶν λαχάνων⁵ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους⁶ μεγάλους,
 ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιάν⁷ αὐτοῦ τὰ πετεινὰ⁸ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνοῦν.⁹ Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς 33
 τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν· χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ 34
 ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυνεν¹⁰ πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας¹¹ γενομένης, Διέλθωμεν 35
 εἰς τὸ πέραν.¹² Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν 36
 ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ἄλλα δὲ πλοῖα¹³ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ 37
 γίνεται λαῖλαψ¹⁴ ἀνέμου μεγάλῃ· τὰ δὲ κύματα¹⁵ ἐπέβαλλεν¹⁶ εἰς
 τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.¹⁷ Καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ 38
 πρύμνῃ¹⁸ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον¹⁹ καθεύδων·²⁰ καὶ διεγείρουσιν²¹
 αὐτόν, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει²² σοι ὅτι
 ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς²¹ ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ 39

¹ ὁμοίω, make like, liken. ² παραβάλλω, arrive, cross over. ³ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ⁴ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard. ⁵ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ⁶ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁷ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ⁸ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁹ κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ¹⁰ ἐπιλύω, explain, settle. ¹¹ ὄψιος, late. ¹² πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹³ πλοῖαριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁴ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ¹⁵ κύμα, τος, τό, wave. ¹⁶ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁷ γεμίζω, fill, load. ¹⁸ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ¹⁹ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ²⁰ καθεύδω, sleep. ²¹ διεγείρω, arouse completely, stir up. ²² μέλει, it is a care, it concerns.

θαλάσση, Σιώπα,¹ περιμίωσο.² Καὶ ἐκόπασεν³ ὁ ἄνεμος, καὶ
 ἐγένετο γαλήνη⁴ μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοί⁵ ἐστε οὕτως 40
 ; Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ 41
 ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα⁶ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος
 καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουσιν⁷ αὐτῷ;

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν⁸ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν 5
 Γαδαρηνῶν.⁹ Καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως 2
 ἀπήντησεν¹⁰ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι
 ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν¹¹ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν:¹² καὶ οὕτε 3
 ἀλύσεσιν¹³ οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις¹⁴ 4
 πέδαις¹⁵ καὶ ἀλύσεσιν¹³ δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι¹⁶ ὑπ' αὐτοῦ τὰς
 ἀλύσεις,¹³ καὶ τὰς πέδας¹⁵ συντετρίφθαι:¹⁷ καὶ οὐδεὶς αὐτὸν
 ἴσχυεν δαμάσαι:¹⁸ καὶ διὰ παντός, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς 5
 ὅρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν¹² ἦν κράζων καὶ κατακόπτων¹⁹
 ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,²⁰ ἔδραμεν²¹ καὶ 6
 προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ 7
 καὶ σοί, Ἰησοῦ, υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου;²² Ὁρκίζω²³ σε τὸν θεόν,
 μή με βασανίσῃς.²⁴ Ἐλεγεν γὰρ αὐτῷ, Ἐξέλθε, τὸ πνεῦμα τὸ 8

¹ σιωπάω, be silent, keep silence. ² φιμώω, muzzle, silence. ³ κοπάζω, stop, abate. ⁴ γαλήνη, ης, ἡ, calm. ⁵ δειλός, cowardly, timid. ⁶ ἄρα, so? (introduces a question). ⁷ ὑπακούω, obey, listen. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ¹⁰ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹¹ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ¹² μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹³ ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹⁴ πολλάκις, often, many times. ¹⁵ πέδη, ης, ἡ, fetter, shackle. ¹⁶ διασπάω, tear apart, burst. ¹⁷ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁸ δαμάζω, tame, subdue. ¹⁹ κατακόπτω, lacerate, cut. ²⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ²¹ τρέχω, run, exercise myself. ²² ὑψιστος, highest, most high. ²³ ὀρκίζω, adjure, implore. ²⁴ βασανίζω, torment, torture.

ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα αὐτόν, Τί σοι ὄνομα 9
 ; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων, Λεγεῶν¹ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἐσμεν. 10
 Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς
 χώρας. Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη² χοίρων³ μεγάλη 11
 βοσκομένη⁴· καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες,⁵ 12
 λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους,³ ἵνα εἰς αὐτοὺς
 εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν⁶ αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ 13
 ἐξελθόντα τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους:³
 καὶ ὥρμησεν⁷ ἡ ἀγέλη² κατὰ τοῦ κρημνοῦ⁸ εἰς τὴν θάλασσαν:
 ἦσαν δὲ ὡς δισχιλιοί:⁹ καὶ ἐπνίγοντο¹⁰ ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ δὲ 14
 βόσκοντες⁴ τοὺς χοίρους³ ἔφυγον, καὶ ἀνήγγειλαν¹¹ εἰς τὴν πόλιν
 καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστιν τὸ γεγονός· καὶ 15
 ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹²
 καθήμενον καὶ ἱματισμένον¹³ καὶ σωφρονοῦντα,¹⁴ τὸν ἐσχηκότα
 τὸν Λεγεῶνα:¹ καὶ ἐφοβήθησαν. Διηγῆσαντο¹⁵ δὲ αὐτοῖς οἱ 16
 ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,¹² καὶ περὶ τῶν χοίρων.³ 17
 Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων¹⁶ αὐτῶν.
 Καὶ ἐμβάντος¹⁷ αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ 18
 δαιμονισθείς,¹² ἵνα ἦ μετ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφήκεν αὐτόν, 19

¹ λεγεῶν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ² ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ³ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁴ βόσκω, feed. ⁵ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ⁶ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁷ ὀρμάω, hasten on, rush. ⁸ κρημνός, οῦ, ὁ, steep bank, cliff. ⁹ δισχιλιοί, two thousand, 2000. ¹⁰ πνίγω, choke, strangle. ¹¹ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹² δαιμονιζόμενος, am demon possessed. ¹³ ἱματίζω, dress, clothe. ¹⁴ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ¹⁵ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ¹⁶ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁷ ἐμβαίνω, embark.

ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς σοὺς, καὶ
 ἀνάγγειλον¹ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν, καὶ ἠλέησέν σε. 20
 Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει² ὅσα
 ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος³ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,⁴ 21
 συνήχθη ὄχλος πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ 22
 ἰδοῦ, ἔρχεται εἰς τῶν ἀρχισυναγῶγων,⁵ ὀνόματι Ἰάειρος,⁶ καὶ
 ἰδὼν αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτόν 23
 πολλά, λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν⁷ μου ἐσχάτως⁸ ἔχει· ἵνα ἐλθὼν
 ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν 24
 μετ' αὐτοῦ· καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον⁹
 αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὔσα ἐν ρύσει¹⁰ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ 25
 παθοῦσα ὑπὸ πολλῶν ἱατρῶν,¹¹ καὶ δαπανήσασα¹² τὰ παρ' αὐτῆς
 πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα,¹³ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον¹⁴
 ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ 27
 ὀπισθεν,¹⁵ ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· ἔλεγεν γὰρ ὅτι Καὶ¹⁶ τῶν 28
 ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη¹⁷ ἡ 29

¹ ἀναγγέλλω, announce, report. ² Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ³ διαπεράω, cross over, pass through. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ ἀρχισυναγωγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁶ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus. ⁷ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ⁸ ἐσχάτως, finally, at the extremity. ⁹ συνθλίβω, press together, crowd upon. ¹⁰ ρύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ¹¹ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹² δαπανάω, spend, spend freely. ¹³ ὠφελέω, profit, help. ¹⁴ χεῖρων, worse. ¹⁵ ὀπισθεν, behind, after. ¹⁶ καὶ, and if, even if. ¹⁷ ξηραίνω, dry up, parch.

πηγή¹ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἵαται ἀπὸ τῆς
 μάστιγος.² Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ 30
 δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου
 ἤψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις 31
 τὸν ὄχλον συνθλίβοντά³ σε, καὶ λέγεις, Τίς μου ἤψατο; Καὶ 32
 περιεβλέπετο⁴ ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα 33
 καὶ τρέμουσα,⁵ εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ’ αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν⁶
 αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, 34
 Θύγατερ, ἡ πίστις σου σέσωκέν σε: ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι
 ὑγιῆς⁷ ἀπὸ τῆς μάστιγός² σου.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁸ λέγοντες 35
 ὅτι Ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανεν: τί ἔτι σκύλλεις⁹ τὸν διδάσκαλον; 36
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ
 ἀρχισυναγώγῳ,⁸ Μὴ φοβοῦ: μόνον πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν 37
 οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι,¹⁰ εἰ μὴ Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ
 Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ 38
 ἀρχισυναγώγου,⁸ καὶ θεωρεῖ θόρυβον,¹¹ κλαίοντας καὶ
 ἀλαλάζοντας¹² πολλά. Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί θορυβεῖσθε 39

¹ πηγή, ἤς, ἡ, spring, fountain. ² μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge. ³ συνθλίβω, press together, crowd upon. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ τρέμω, tremble, am afraid. ⁶ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁷ ὑγιής, whole, healthy. ⁸ ἀρχισυναγώγος, οὐ, ὁ, ruler of a synagogue. ⁹ σκύλλω, trouble, bother. ¹⁰ συνακολουθέω, follow along with, accompany. ¹¹ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ¹² ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ¹³ θορυβέω, make a commotion, agitate.

καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.¹ Καὶ 40
κατεγέλων² αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν πάντας, παραλαμβάνει τὸν
πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ
εἰσπορεύεται³ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.⁴ Καὶ κρατήσας 41
τῆς χειρὸς τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,⁵ κοῦμι:⁶ ὃ ἐστὶν
μεθερμηνεούμενον,⁷ Τὸ κοράσιον,⁸ σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ εὐθέως 42
ἀνέστη τὸ κοράσιον⁸ καὶ περιεπάτει, ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα: καὶ
ἐξεστήσαν⁹ ἐκστάσει¹⁰ μεγάλῃ. Καὶ διεστείλατο¹¹ αὐτοῖς πολλὰ 43
ἵνα μηδεὶς γινῶ τοῦτο: καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα¹² αὐτοῦ: καὶ 6
ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, 2
ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες
ἐξεπλήσσοντο,¹³ λέγοντες, Πόθεν τούτῳ ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία
ἢ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ
γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,¹⁴ ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ 3
Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ¹⁵ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ
ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. 4
Ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,¹⁶ εἰ

¹ καθεύδω, sleep. ² καταγέλαω, deride, ridicule. ³ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁴ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁵ ταλιθά, little girl. ⁶ κοῦμι, arise. ⁷ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁸ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ¹⁰ ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ¹¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹² πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹³ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁴ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹⁵ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ¹⁶ ἄτιμος, without honor, dishonored.

μὴ ἐν τῇ πατρίδι¹ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς συγγενέσιν² καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ
αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ 5
ὀλίγοις ἀρρώστοις³ ἐπιθείς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ 6
ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν⁴ αὐτῶν.

Καὶ περιῆγεν⁵ τὰς κώμας κύκλῳ⁶ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν 7
δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν
ἀκαθάρτων. Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, 8
εἰ μὴ ῥάβδον⁷ μόνον· μὴ πήραν,⁸ μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην⁹
χαλκόν·¹⁰ ἀλλ' ὑποδεδεμένους¹¹ σανδάλια·¹² καὶ μὴ ἐνδύσῃσθε 9
δύο χιτῶνας.¹³ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, 10
ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν. Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται 11
ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε
τὸν χοῦν¹⁵ τὸν ὑποκάτω¹⁶ τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον¹⁷
αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον¹⁸ ἔσται Σοδόμοις¹⁹ ἢ
Γομόρροις²⁰ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκεῖνῃ. Καὶ ἐξελθόντες 12
ἐκήρυsson ἵνα μετανοήσωσιν· καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξεβάλλον, 13

¹ πατρίς, ἴδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ² συγγενής, kindred, relative. ³ ἀρρωστος, sick, ill. ⁴ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁵ περιάγω, lead around, go about. ⁶ κύκλος, ου, ὁ, circle. ⁷ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ⁸ πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ⁹ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁰ χαλκός, ου, ὁ, money, copper or bronze. ¹¹ ὑποδέω, put on my feet. ¹² σανδάλιον, ου, τό, sandal. ¹³ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁴ ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ¹⁵ χοῦς, ὁ, soil, dust. ¹⁶ ὑποκάτω, under, below. ¹⁷ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁸ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ¹⁹ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ²⁰ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah.

καὶ ἡλειφον¹ ἐλαίῳ² πολλοὺς ἀρρώστους³ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν⁴ γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα 14

αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη,

καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν⁵ αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι 15

Ἡλίας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι Προφῆτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν

προφητῶν. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα 16

Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ ὁ 17

Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν

ἐν φυλακῇ, διὰ Ἡρωδιάδα⁷ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ

αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν. Ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ 18

ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ 19

Ἡρωδιάς⁷ ἐνεῖχεν⁸ αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι· καὶ οὐκ

ἠδύνατο· ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν 20

ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει⁹ αὐτόν· καὶ ἀκούσας

αὐτοῦ, πολλὰ ἐποίει, καὶ ἠδέως¹⁰ αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης 21

ἡμέρας εὐκαιροῦ,¹¹ ὅτε Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις¹² αὐτοῦ δεῖπνον¹³

ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν¹⁴ αὐτοῦ καὶ τοῖς χιλιάρχοις¹⁵ καὶ τοῖς

πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς 22

¹ ἀλείφω, anoint. ² ἔλαιον, oil, olive oil. ³ ἀρρώστος, sick, ill. ⁴ φανερός, manifest, apparent. ⁵ ἐνεργέω, work, effect. ⁶ ἀποκεφαλίζω, behead. ⁷ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ⁸ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ⁹ συντηρέω, preserve, treasure. ¹⁰ ἠδέως, sweetly, gladly. ¹¹ εὐκαιρος, timely, suitable. ¹² γενέσια, ὡν, τό, birthday celebration. ¹³ δεῖπνον, σου, τό, supper, dinner. ¹⁴ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ¹⁵ χιλιάρχος, σου, ὁ, military tribune, captain.

Ἡρωδιάδος¹ καὶ ὀρχησαμένης,² καὶ ἀρεσάσης³ τῷ Ἡρώδῃ καὶ
τοῖς συνανακειμένοις,⁴ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,⁵ Αἴτησόν
με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί: καὶ ὤμοσεν αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐάν με 23
αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίσεος⁶ τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ 24
ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ εἶπεν, Τὴν
κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁷ Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ 25
σπουδῆς⁸ πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι
δῶς ἐξαυτῆς⁹ ἐπὶ πίνακι¹⁰ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.⁷ 26
Καὶ περίλυπος¹¹ γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους¹² καὶ
τοὺς συνανακειμένους⁴ οὐκ ᾔθέλησεν αὐτὴν ἀθετῆσαι.¹³ Καὶ 27
εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα¹⁴ ἐπέταξεν¹⁵
ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν¹⁶ 28
αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,
καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ κορασίῳ:⁵ καὶ τὸ κοράσιον⁵ ἔδωκεν αὐτὴν
τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἤλθον, καὶ 29
ἦραν τὸ πτώμα¹⁷ αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ² ὀρχέομαι, dance. ³ ἀρέσχω, please, serve. ⁴ συνανάκειμαι, recline at table with. ⁵ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁶ ἡμισυς, half. ⁷ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ⁸ σπουδῇ, ἡς, ἡ, haste, diligence. ⁹ ἐξαυτῆς, at once, forthwith. ¹⁰ πίναξ, ακος, ἡ, board, dish. ¹¹ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ¹² ὅρκος, ου, ὁ, oath. ¹³ ἀθετέω, reject, annul. ¹⁴ σπεκουλάτωρ, ορος, ὁ, courier, executioner. ¹⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁶ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹⁷ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν 30
αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν 31
αὐτοῖς, Δεῦτε¹ ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ
ἀναπαύεσθε² ὀλίγον. Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες
πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.³ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον 32
τόπον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ 33
ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, καὶ πεζῇ⁴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων
συνέδραμον⁵ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον⁶ αὐτούς, καὶ συνῆλθον πρὸς
αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34
ἐσπλαγχνίσθη⁷ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα
ποιμένα:⁸ καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας 35
πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
λέγουσιν ὅτι Ἐρημὸς ἐστὶν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή: 36
ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ⁹ ἀγροὺς καὶ
κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν.
Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ 37
λέγουσιν αὐτῷ, Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων¹⁰ διακοσίων¹¹
ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς φαγεῖν; Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους 38
ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ γνόντες λέγουσιν, Πέντε,

¹ δεῦτε, come!. ² ἀναπαύω, refresh, take rest. ³ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ⁴ πεζῇ, by land, on foot. ⁵ συντρέχω, run together, go with. ⁶ προέρχομαι, go in front, precede. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ ποιμήν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁹ κύκλος, οὐ, ὁ, circle. ¹⁰ δηνάριον, οὐ, ὁ, denarius. ¹¹ διακόσιοι, two hundred, 200.

καὶ δύο ἰχθύας.¹ Καὶ ἐπέταξεν² αὐτοῖς ἀνακλίνειν³ πάντας 39
 συμπόσια⁴ συμπόσια⁴ ἐπὶ τῷ χλωρῷ⁵ χόρτῳ.⁶ Καὶ ἀνέπεσον⁷ 40
 πρασιαὶ⁸ πρασιαί,⁸ ἀνὰ⁹ ἑκατὸν¹⁰ καὶ ἀνὰ⁹ πενήκοντα.¹¹ Καὶ 41
 λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,¹ ἀναβλέψας εἰς
 τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν¹² τοὺς ἄρτους, καὶ
 ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν¹³ αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο
 ἰχθύας¹ ἐμέρισεν¹⁴ πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν: 42
 καὶ ἦσαν κλασμάτων¹⁶ δώδεκα κοφίνους¹⁷ πλήρεις,¹⁸ καὶ ἀπὸ τῶν 43
 ἰχθύων.¹ Καὶ ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι¹⁹ 44
 ἄνδρες.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν²⁰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι²¹ εἰς τὸ 45
 πλοῖον, καὶ προάγειν²² εἰς τὸ πέραν²³ πρὸς Βηθσαιδάν,²⁴ ἕως
 αὐτὸς ἀπολύσει τὸν ὄχλον. Καὶ ἀποταξάμενος²⁵ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν 46
 εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας²⁶ γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν 47
 μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ εἶδεν 48
 αὐτοὺς βασανιζομένους²⁷ ἐν τῷ ἐλαύνειν,²⁸ ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος
 ἐναντίος²⁹ αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην³⁰ φυλακὴν τῆς νυκτὸς

¹ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish. ² ἐπιτάσσω, command, give order. ³ ἀνακλίνειν, lay upon, lay down. ⁴ συμπόσιον, οὐ, τό, party, group. ⁵ χλωρός, pale green, pale. ⁶ χόρτος, οὐ, ὁ, grass, hay. ⁷ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁸ πρασιά, ἄς, ἡ, group, company formed into divisions. ⁹ ἀνά, upwards, upon. ¹⁰ ἑκατόν, hundred, 100. ¹¹ πενήκοντα, fifty, 50. ¹² κατακλάω, break in pieces. ¹³ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁴ μερίζω, divide, part. ¹⁵ χορτάζω, eat until full, be filled. ¹⁶ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁷ κόφινος, οὐ, ὁ, basket, large basket. ¹⁸ πλήρης, full. ¹⁹ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ²⁰ ἀναγκάζω, force, compel. ²¹ ἐμβαίνω, embark. ²² προάγω, lead forth, go before. ²³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ²⁴ Βηθσαιδά, ἡ, Bethsaida. ²⁵ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ²⁶ ὀψιος, late. ²⁷ βασανίζω, torment, torture. ²⁸ ἐλαύνω, drive or push, row. ²⁹ ἐναντίος, opposite, hostile. ³⁰ τέταρτος, fourth.

ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης· καὶ ἤθελεν
 παρελθεῖν αὐτούς. Οἱ δέ, ἰδόντες αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς 49
 θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα¹ εἶναι, καὶ ἀνέκραξαν·² πάντες γὰρ 50
 αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.³ Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν μετ' αὐτῶν,
 καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε·⁴ ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη 51
 πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν⁵ ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν⁶
 ἐκπερισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,⁷ καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ 52
 συνήκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· ἦν γὰρ αὐτῶν ἡ καρδιά πεπωρωμένη.⁸

Καὶ διαπεράσαντες⁹ ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,¹⁰ καὶ 53
 προσωρμίσθησαν.¹¹ Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, 54
 εὐθέως ἐπιγινόντες αὐτόν, περιδραμόντες¹² ὅλην τὴν περίχωρον¹³ 55
 ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις¹⁴ τοὺς κακῶς¹⁵ ἔχοντας
 περιφέρειν,¹⁶ ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν 56
 εἰσεπορεύετο¹⁷ εἰς κώμας ἢ πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς¹⁸
 ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν¹⁹ τοῦ
 κρασπέδου²⁰ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἤπτοντο
 αὐτοῦ ἐσώζοντο.

¹ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ² ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ³ ταράσσω, trouble, agitate. ⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁵ κοπάζω, stop, abate. ⁶ λίαν, greatly, very. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ πωρόω, harden, render callous. ⁹ διαπεράω, cross over, pass through. ¹⁰ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ¹¹ προσωρμίζω, anchor at a place. ¹² περιτρέχω, run around, run about. ¹³ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ¹⁴ κράββατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ¹⁵ κακῶς, badly, evilly. ¹⁶ περιφέρω, carry about, carry around. ¹⁷ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁸ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹⁹ κἂν, and if, even if. ²⁰ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν 7
 γραμματέων, ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν 2
 μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς¹ χερσίν, τοῦτ' ἔστιν ἀνίπτοις,² ἐσθίοντας
 ἄρτους ἐμέψαντο.³ Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, 3
 ἐὰν μὴ πυγμῇ⁴ νίψωνται⁵ τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν, κρατοῦντες
 τὴν παράδοσιν⁶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,⁷ ἐὰν μὴ 4
 βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν· καὶ ἄλλα πολλά ἐστὶν ἃ παρέλαβον
 κρατεῖν, βαπτισμοὺς⁸ ποτηρίων καὶ ξεστῶν⁹ καὶ χαλκίων¹⁰ καὶ
 κλινῶν.¹¹ Ἐπειτα¹² ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ 5
 γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσιν κατὰ τὴν
 παράδοσιν⁶ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις² χερσίν ἐσθίουσιν
 τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Καλῶς 6
 προεφήτευσεν Ἡσαΐας¹³ περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,¹⁴ ὥς
 γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσίν¹⁵ με τιμᾷ,¹⁶ ἡ δὲ καρδία
 αὐτῶν πόρρω¹⁷ ἀπέχει¹⁸ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁹ δὲ σέβονται²⁰ με, 7
 διδάσκοντες διδασκαλίας²¹ ἐντάλματα²² ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ 8
 τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν⁶ τῶν ἀνθρώπων,
 βαπτισμοὺς⁸ ξεστῶν⁹ καὶ ποτηρίων· καὶ ἄλλα παρόμοια²³

¹κοινός, common, unclean. ²ἀνίπτος, unwashed. ³μέμφομαι, find fault with, blame. ⁴πυγμῇ, ἥς, ἡ, hand and wrist, fist. ⁵νίπτω, wash. ⁶παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ⁷ἀγορά, ᾶς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁸βαπτισμός, οὐ, ὁ, washing, cleansing. ⁹ξέστης, οὐ, ὁ, pitcher, jug. ¹⁰χαλκίον, οὐ, τό, bronze vessel. ¹¹κλίνη, ἥς, ἡ, couch, bed. ¹²ἔπειτα, then, after this. ¹³Ἡσαΐας, οὐ, ὁ, Isaiah. ¹⁴ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁵χεῖλος, οὐς, τό, lip, edge. ¹⁶τιμᾶω, honor, value at a price. ¹⁷πόρρω, far (away), far. ¹⁸ἀπέχω, received, obtain. ¹⁹μάτην, in vain, no end. ²⁰σέβομαι, reverence, worship. ²¹διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ²²ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ²³παρόμοιος, like, similar.

τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε¹ τὴν 9
 ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν² ὑμῶν τηρήσῃτε. Μωσῆς 10
 γὰρ εἶπεν, Τίμα³ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου: καί, Ὁ
 κακολογῶν⁴ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτω: ⁵ ὑμεῖς δὲ 11
 λέγετε, Ἐὰν εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Κορβᾶν,⁶ ὃ
 ἐστίν, δῶρον,⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφελῇθῃς:⁸ καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν 12
 οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες⁹ 13
 τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει² ὑμῶν ἢ παρεδώκατε: καὶ
 παρόμοια¹⁰ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ προσκαλεσάμενος πάντα 14
 τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούτέ μου πάντες, καὶ συνίετε. 15
 Οὐδὲν ἐστίν ἐξωθεν¹¹ τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον¹² εἰς αὐτόν,
 ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι:¹³ ἀλλὰ τὰ ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ,
 ἐκεῖνά ἐστίν τὰ κοινῶντα¹³ τὸν ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει ὥτα 16
 ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, 17
 ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ 18
 λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί¹⁴ ἐστε; Οὐ νοεῖτε¹⁵ ὅτι
 πᾶν τὸ ἐξωθεν¹¹ εἰσπορευόμενον¹² εἰς τὸν ἄνθρωπον οὐ δύναται
 αὐτὸν κοινῶσαι,¹³ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται¹² αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν, 19
 ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,¹⁶ καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα¹⁷ ἐκπορεύεται,

¹ ἀθετέω, reject, annul. ² παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ³ τιμάω, honor, value at a price. ⁴ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁵ τελευτάω, die, end. ⁶ Κορβᾶν, gift to God, corban. ⁷ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁸ ὠφελέω, profit, help. ⁹ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ¹⁰ παρόμοιος, like, similar. ¹¹ ἐξωθεν, from without, outside (gen). ¹² εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹³ κοινός, make common, defile. ¹⁴ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ¹⁵ νοέω, understand, consider. ¹⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ¹⁷ ἀφεδρών, ὠνος, ὃ, toilet, latrine.

καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα.¹ Ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ 20
 ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, ἐκεῖνο κοινοῖ² τὸν ἄνθρωπον. Ἐσωθεν 21
 γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοί⁴ οἱ κακοὶ
 ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι,⁵ πορνεῖαι, φόνοι,⁶ κλοπαί,⁷ πλεονεξίαι,⁸ 22
 πονηρίαι,⁹ δόλος,¹⁰ ἀσέλγεια,¹¹ ὀφθαλμοὶς πονηρός, βλασφημία,¹²
 ὑπερηφανία,¹³ ἀφροσύνη:¹⁴ πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν³ 23
 ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ² τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ ἐκείθεν ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια¹⁵ Τύρου¹⁶ καὶ Σιδῶνος. 24
 Καὶ εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ
 ἡδυνήθη λαθεῖν.¹⁸ Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἥς εἶχεν τὸ 25
 θυγάτριον¹⁹ αὐτῆς πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν²⁰
 πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ Ἑλληνίς,²¹ Συραφοινίκισσα 26
 τῷ γένει:²³ καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς
 θυγατρὸς αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον 27
 χορτασθῆναι²⁴ τὰ τέκνα: οὐ γὰρ καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον
 τῶν τέκνων καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.²⁵ Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει 28
 αὐτῷ, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ κυνάρια²⁵ ὑποκάτω²⁶ τῆς τραπέζης

¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ² κοινῶ, make common, defile. ³ ἔσωθεν, from within, within. ⁴ διαλογισμός, οὐ, ὁ, reasoning, questioning. ⁵ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ⁶ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁷ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ⁸ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ⁹ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁰ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹¹ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ¹² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹³ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ¹⁴ ἀφροσύνη, ης, ἡ, foolishness, want of sense. ¹⁵ μεθόριον, ου, τό, confine, border. ¹⁶ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁷ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ¹⁸ λανθάνω, escape notice, am hidden. ¹⁹ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ²⁰ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ²¹ Ἑλληνίς, ἰδος, ἡ, Greek, Greek woman. ²² Συροφοινίκισσα, ης, ἡ, Syrophoenician woman, Syrophoenician. ²³ γένος, ους, τό, race, kind. ²⁴ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁵ κυνάριον, ου, τό, little dog. ²⁶ ὑποκάτω, under, below. ²⁷ τράπεζα, ης, ἡ, table.

ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων¹ τῶν παιδιῶν. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον 29
τὸν λόγον ὑπάγε: ἐξελέλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου.
Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ δαιμόνιον 30
ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.²

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων³ Τύρου⁴ καὶ Σιδῶνος,⁵ ἦλθεν πρὸς 31
τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ⁶ μέσον τῶν ὁρίων³
Δεκαπόλεως.⁷ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν⁸ μογγιλάλον,⁹ καὶ 32
παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. Καὶ 33
ἀπολαβόμενος¹⁰ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς
δακτύλους¹¹ αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας¹² ἤψατο τῆς
γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέναξεν,¹³ καὶ 34
λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,¹⁴ ὃ ἐστίν, Διανοίχθητι.¹⁵ Καὶ εὐθέως 35
διηνοίχθησαν¹⁵ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:¹⁶ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός¹⁷ τῆς
γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.¹⁸ Καὶ διεστείλατο¹⁹ αὐτοῖς ἵνα 36
μηδενὶ εἴπωσιν: ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,¹⁹ μᾶλλον
περισσότερον²⁰ ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς²¹ ἐξεπλήρουντο,²² 37
λέγοντες, Καλῶς πάντα πεποίηκεν: καὶ τοὺς κωφοὺς⁸ ποιεῖ
ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους²³ λαλεῖν.

¹ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ² κλίνη, ης, ή, couch, bed. ³ ὅριον, ου, τό, boundary, region. ⁴ Τύρος, ου, ή, Tyre. ⁵ Σιδών, ὄνος, ή, Sidon. ⁶ ἀνά, upwards, upon. ⁷ Δεκάπολις, εως, ή, Decapolis. ⁸ κωφός, deaf, dumb. ⁹ μογγιλάλος, ου, ό, one speaking with difficulty. ¹⁰ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ¹¹ δάκτυλος, ου, ό, finger. ¹² πτύω, spit. ¹³ στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ¹⁴ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ¹⁵ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁶ ἀκοή, ης, ή, hearing, report. ¹⁷ δεσμός, οὔ, ό, chain, bond. ¹⁸ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁹ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish. ²⁰ περισσός, excessive, abundant. ²¹ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ²² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²³ ἄλαλος, speechless, mute.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου¹ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ **8**
 ἐχόντων τί φάγωσιν, προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς
 αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι² ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη **2**
 ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν³ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί φάγωσιν· καὶ **3**
 ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστευς⁴ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται⁵ ἐν
 τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν⁶ ἤκουσιν. Καὶ ἀπεκρίθησαν **4**
 αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν τούτους δυνήσεται τις ὥδε
 χορτάσαι⁷ ἄρτων ἐπ' ἐρημίας;⁸ Καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, Πόσους **5**
 ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ **6**
 ἀναπεσεῖν⁹ ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς ἐπτὰ ἄρτους,
 εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹⁰ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
 παραθῶσιν·¹¹ καὶ παρέθηκαν¹¹ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια¹² **7**
 ὀλίγα· καὶ εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι¹¹ καὶ αὐτά. Ἐφαγον δέ, **8**
 καὶ ἐχορτάσθησαν·⁷ καὶ ἦσαν περισσεύματα¹³ κλασμάτων¹⁴ ἐπτὰ
 σφυρίδας.¹⁵ Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς τετρακισχίλιοι·¹⁶ καὶ **9**
 ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς¹⁷ εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν **10**
 μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.¹⁸

¹πάμπολυς, very great. ²σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ³προσμένω, wait longer, remain. ⁴νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁵ἐκλύω, am unstrung, become weak. ⁶μακρόθεν, from afar, afar. ⁷χορτάζω, eat until full, be filled. ⁸ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ⁹ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁰κλάω, break. ¹¹παρατίθημι, set before, entrust. ¹²ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹³περίσσευμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁴κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁵σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket. ¹⁶τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁷ἐμβαίνω, embark. ¹⁸Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha.

Καὶ ἐξήλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν¹ αὐτῷ, ζητοῦντες 11

παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ 12

ἀναστενάξας² τῷ πνεύματι αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον

ἐπιζητεῖ; Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.

Καὶ ἀφείς αὐτούς, ἐμβὰς⁴ πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν εἰς τὸ 13

πέραν.⁵

Καὶ ἐπελάθοντο⁶ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' 14

ἑαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο⁷ αὐτοῖς, λέγων, Ὁράτε, 15

βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης⁸ τῶν Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης⁸ Ἡρώδου.

Καὶ διελογίζοντο⁹ πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ 16

ἔχομεν. Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε⁹ ὅτι 17

ἄρτους οὐκ ἔχετε; Οὐπω νοεῖτε,¹⁰ οὐδὲ συνίετε; Ἐπι

πεπωρωμένην¹¹ ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; Ὁφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ 18

βλέπετε; Καὶ ὅτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; Καὶ οὐ μνημονεύετε;¹² 19

Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους ἔκλασα¹³ εἰς τοὺς πεντακισχίλους,¹⁴

πόσους κοφίνους¹⁵ πλήρεις¹⁶ κλασμάτων¹⁷ ἤρατε; Λέγουσιν αὐτῷ,

Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχίλους,¹⁸ πόσων 20

σπυρίδων¹⁹ πληρώματα²⁰ κλασμάτων¹⁷ ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ.

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἀναστενάζω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ³ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁴ ἐμβαίνω, embark. ⁵ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁶ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁷ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ ζύμη, ης, ἡ, leaven, ferment. ⁹ διαλογίζομαι, debate, reason. ¹⁰ νοέω, understand, consider. ¹¹ παρώω, harden, render callous. ¹² μνημονεύω, remember, make mention of. ¹³ κλάω, break. ¹⁴ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000. ¹⁵ κόφινος, ου, ὁ, basket, large basket. ¹⁶ πλήρης, full. ¹⁷ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁸ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ¹⁹ σπυρίς, ίδος, ἡ, large basket, plaited basket. ²⁰ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε; 21

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαιῖδαν.¹ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ 22
 παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἅψηται. Καὶ ἐπιλαβόμενος² τῆς 23
 χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν³ αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης· καὶ πτύσας⁴
 εἰς τὰ ὄμματα⁵ αὐτοῦ, ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ
 τι βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι 24
 ὡς δένδρα ὁρῶ περιπατοῦντας. Εἶτα⁶ πάλιν ἐπέθηκεν τὰς χεῖρας 25
 ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι. Καὶ
 ἀποκατεστάθη,⁷ καὶ ἐνέβλεψεν⁸ τηλαυγῶς⁹ ἅπαντας. Καὶ 26
 ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν
 κώμην εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ.

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας 27
 Καισαρείας¹⁰ τῆς Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς
 μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι
 εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν¹¹ καὶ ἄλλοι 28
 Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, 29
 Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει
 αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ 30

¹ Βηθσαιῖδᾶ, ἢ, Bethsaida. ² ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ³ ἐξάγω, lead out. ⁴ πτύω, spit. ⁵ ὄμμα, eye. ⁶ εἶτα, then, thereafter. ⁷ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ¹⁰ Καισάρεια, ας, ἢ, Caesarea. ¹¹ βαπτιστής, οὐ, baptist, baptizer.

λέγωνσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν 31
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι¹ ἀπὸ
 τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ
 ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι: καὶ παρρησίᾳ 32
 τὸν λόγον ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος² αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο
 ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, 33
 ἐπετίμησεν τῷ Πέτρῳ, λέγων, Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ: ὅτι
 οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ 34
 προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν
 αὐτοῖς, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω³
 ἑαυτόν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι. Ὅς 35
 γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν
 ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου,
 οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσεται⁴ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ⁵ 36
 τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ⁶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει 37
 ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα⁷ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὅς γὰρ ἐὰν 38
 ἐπαισχυνηθῇ⁸ με καὶ τοὺς ἐμούς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ
 μοιχαλίδι⁹ καὶ ἀμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ἐπαισχυνηθήσεται⁸ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ

¹ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ² προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ³ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁴ ὠφελέω, profit, help. ⁵ κερδαίνω, gain, win. ⁶ ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ⁷ ἀντάλλαγμα, τὸς, τό, exchange, purchasing price. ⁸ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ⁹ μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress.

μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε 9

ἐστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται¹ θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ² παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν 2

Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει³ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁴

κατ' ἰδίαν μόνους. Καὶ μετεμορφώθη⁵ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ 3

ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα,⁶ λευκὰ λίαν⁷ ὥς χιῶν,⁸ οἷα⁹

γναφεὺς¹⁰ ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.¹¹ Καὶ ὤφθη αὐτοῖς 4

Ἡλίας σὺν Μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες¹² τῷ Ἰησοῦ. Καὶ 5

ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς

ὧδε εἶναι: καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς¹³ τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ

μίαν, καὶ Ἡλίᾳ μίαν. Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει: ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. 6

Καὶ ἐγένετο νεφέλῃ ἐπισκιάζουσα¹⁵ αὐτοῖς: καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ 7

τῆς νεφέλης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ ἀκούετε.

Καὶ ἐξάπινά¹⁶ περιβλεψάμενοι,¹⁷ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν 8

Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

¹γεύομαι, taste, experience. ²ἕξ, six. ³ἀναφέρω, bring up, offer. ⁴ὑψηλός, high, lofty. ⁵μεταμορφόω, change the form, transform. ⁶στίλβω, shine, be radiant. ⁷λίαν, greatly, very. ⁸χιῶν, ὄνος, ἡ, snow. ⁹οἷος, such as, of what kind. ¹⁰γναφεὺς, ἕως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹¹λευκαίνω, make white, whiten. ¹²συλλαλέω, talk with, discuss. ¹³σκηνή, ἡς, ἡ, tent, tabernacle. ¹⁴ἐκφοβος, terrified, greatly terrified. ¹⁵ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ¹⁶ἐξάπινά, suddenly, unexpectedly. ¹⁷περιβλέπομαι, look around, look around on.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστέϊλατο¹ αὐτοῖς ἵνα 9
 μηδενὶ διηγήσωνται² ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ
 νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, 10
 συζητοῦντες³ τί ἐστὶν τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων 11
 αὐτόν, λέγοντες ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι Ἡλίαν δεῖ
 ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἐλθὼν 12
 πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ⁴ πάντα· καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.⁵ Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν 13
 ὅτι καὶ Ἡλίας ἐλήλυθεν, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν,
 καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

Καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτούς, καὶ 14
 γραμματεῖς συζητοῦντας³ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν 15
 αὐτόν ἐξεθαμβήθη,⁶ καὶ προστρέχοντες⁷ ἠσπάζοντο αὐτόν. Καὶ 16
 ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς, Τί συζητεῖτε³ πρὸς αὐτούς; Καὶ 17
 ἀποκριθεὶς εἰς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν
 μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.⁸ Καὶ ὅπου ἂν αὐτόν 18
 καταλάβῃ,⁹ ῥήσσει¹⁰ αὐτόν· καὶ ἀφρίζει,¹¹ καὶ τρίζει¹² τοὺς
 ὀδόντας¹³ αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται¹⁴· καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου

¹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ² διηγέομαι, relate fully, relate in full. ³ συζητέω, discuss, dispute. ⁴ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁵ ἐξουδενόω, ignore, despise. ⁶ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁷ προστρέχω, run up to, run to. ⁸ ἄλαλος, speechless, mute. ⁹ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ¹⁰ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹¹ ἀφρίζω, foam at the mouth. ¹² τρίζω, gnash, grind. ¹³ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁴ ξηραίνω, dry up, parch.

ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ 19
 λέγει, Ὡ¹ γενεὰ ἄπιστος, ² ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; Ἔως πότε
 ἀνέξομαι ³ ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν πρὸς με. Καὶ ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς 20
 αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν ⁴ αὐτόν: καὶ
 πεσὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκυλίετο ⁵ ἀφρίζων. ⁶ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν 21
 πατέρα αὐτοῦ, Πόσος χρόνος ἐστίν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ
 δὲ εἶπεν, Παιδιόθεν. ⁷ Καὶ πολλάκις ⁸ αὐτόν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν 22
 καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν: ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ⁹
 ἡμῖν, σπλαγχνισθεῖς ¹⁰ ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ 23
 δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως 24
 κράζας ὁ πατὴρ τοῦ παιδίου, μετὰ δακρῶν ¹¹ ἔλεγεν, Πιστεύω,
 κύριε, βοήθει ⁹ μου τῇ ἀπιστίᾳ. ¹² Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι 25
 ἐπισυντρέχει ¹³ ὄχλος, ἐπετίμησεν τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρτῳ,
 λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον ¹⁴ καὶ κωφόν, ¹⁵ ἐγὼ σοι
 ἐπιτάσσω, ¹⁶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι ¹⁷ εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ 26
 κράξαν, καὶ πολλὰ σπαράξαν ⁴ αὐτόν, ἔξηλθεν: καὶ ἐγένετο ὥσει ¹⁸
 νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς 27
 κρατήσας αὐτόν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν: καὶ ἀνέστη. Καὶ 28
 εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν

¹ ὦ, Oh! omega. ² ἄπιστος, unbelieving, faithless. ³ ἀνέχομαι, endure, bear with. ⁴ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ⁵ κυλίω, roll. ⁶ ἀφρίζω, foam at the mouth. ⁷ παιδιόθεν, from childhood. ⁸ πολλάκις, often, many times. ⁹ βοήθει, come to the aid of. ¹⁰ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹¹ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ¹⁴ ἄλαλος, speechless, mute. ¹⁵ κωφός, deaf, dumb. ¹⁶ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹⁷ μηκέτι, no longer. ¹⁸ ὥσει, like, about.

κατ' ἰδίαν ὅτι Ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν 29
αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος¹ ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν
προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.²

Καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπορεύοντο³ διὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ οὐκ 30
ἤθελεν ἵνα τις γνῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ 31
ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας
ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν⁴ τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο 32
αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ·⁵ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα 33
αὐτούς, Τί ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;⁶ Οἱ δὲ ἐσιώπων·⁷ 34
πρὸς ἀλλήλους γὰρ διελέχθησαν⁸ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ 35
καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει
πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων διάκονος. Καὶ 36
λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν· καὶ
ἐναγκαλισάμενος⁹ αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς· Ὃς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων 37
παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁς ἐὰν ἐμὲ
δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

¹ γένος, οὗς, τό, race, kind. ² νηστεία, ας, ἡ, fasting, fast. ³ παρεπορεύομαι, go beside, go past. ⁴ ἠγνόειν, not know, be unaware. ⁵ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸ διαλέγομαι, dispute, reason. ⁹ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ 38
 ὀνόματί σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν· καὶ
 ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, 39
 Μὴ κωλύετε αὐτόν· οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς ποιήσῃ δύναμιν ἐπὶ τῷ
 ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ¹ κακολογήσαί² με. Ὃς γὰρ οὐκ 40
 ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ³ ὑμᾶς 41
 ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω
 ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ. Καὶ ἔαν σκανδαλίσῃ 42
 ἓνα τῶν μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἐστιν αὐτῷ
 μᾶλλον εἰ περικείται⁴ λίθος μυλικὸς⁵ περὶ τὸν τράχηλον⁶ αὐτοῦ,
 καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἔαν σκανδαλίζῃ σε ἡ χεὶρ 43
 σου, ἀπόκοψον⁷ αὐτήν· καλὸν σοι ἐστὶν κυλλὸν⁸ εἰς τὴν ζωὴν
 εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,⁹ εἰς
 τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον,¹⁰ ὅπου ὁ σκώληξ¹¹ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,¹² καὶ 44
 τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.¹³ Καὶ ἔαν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, 45
 ἀπόκοψον⁷ αὐτόν· καλὸν ἐστὶν σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν,¹⁴
 ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,⁹ εἰς τὸ πῦρ
 τὸ ἄσβεστον,¹⁰ ὅπου ὁ σκώληξ¹¹ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,¹² καὶ τὸ πῦρ 46
 οὐ σβέννυται.¹³ Καὶ ἔαν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ σε, ἐκβαλε 47

¹ ταχύ, quickly, speedily. ² κακολογέω, speak evil of, revile. ³ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁴ περικειμαι, be around, surround. ⁵ μυλικός, belonging to a mill. ⁶ τράχηλος, ου, ὁ, neck. ⁷ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁸ κυλλός, crippled, lame. ⁹ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ¹⁰ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ¹¹ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ¹² τελευτάω, die, end. ¹³ σβέννυμι, quench, extinguish. ¹⁴ χωλός, lame, deprived of a foot.

αὐτόν: καλόν σοι ἐστὶν μονόφθαλμον¹ εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν
 γέενναν² τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ³ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁴ καὶ τὸ 48
 πῦρ οὐ σβέννυται.⁵ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,⁶ καὶ πᾶσα θυσία 49
 ἀλί⁷ ἀλισθήσεται.⁶ Καλὸν τὸ ἄλας⁸: ἐὰν δὲ τὸ ἄλας⁸ ἄναλον⁹ 50
 γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε;¹⁰ Ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,⁸ καὶ
 εἰρηνεύετε¹¹ ἐν ἀλλήλοις.

Κἀκεῖθεν¹² ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια¹³ τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ 10
 πέραν¹⁴ τοῦ Ἰορδάνου:¹⁵ καὶ συμπορεύονται¹⁶ πάλιν ὄχλοι πρὸς
 αὐτόν: καί, ὥς εἰώθει,¹⁷ πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ 2
 προσελθόντες Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ
 γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν 3
 αὐτοῖς, Τί ὑμῖν ἐνετείλατο¹⁸ Μωσῆς; Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς 4
 ἐπέτρεψεν¹⁹ βιβλίον ἀποστασίου²⁰ γράψαι, καὶ ἀπολῦσαι. Καὶ 5
 ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν²¹
 ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην: ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως,²² 6
 ἄρσεν²³ καὶ θῆλυ²⁴ ἐποίησεν αὐτοὺς ὁ θεός. Ἐνεκεν τούτου 7
 καταλείψει²⁵ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ

¹ μονόφθαλμος, one-eyed. ² γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ³ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ⁴ τελευτάω, die, end. ⁵ σβέννυμι, quench, extinguish. ⁶ ἀλίζω, salt, sprinkle with salt. ⁷ ἄλς, ὁ, salt. ⁸ ἄλας, ατος, τό, salt. ⁹ ἄναλος, without salt, saltless. ¹⁰ ἀρτύω, season, make salty. ¹¹ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace. ¹² κἀκεῖθεν, and thence, and from there. ¹³ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁶ συμπορεύομαι, come together, travel with. ¹⁷ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ¹⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁹ ἐπιτρέπω, permit, allow. ²⁰ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ²¹ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ²² κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ²³ ἄρσεν, male. ²⁴ θῆλυς, female, woman. ²⁵ καταλείπω, leave, leave behind.

προσκολληθήσεται¹ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο 8
 εἰς σάρκα μίαν. Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. Ὁ οὖν ὁ 9
 θεὸς συνέζευξεν,² ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω.³ Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν 10
 οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ λέγει 11
 αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην,
 μοιχᾶται⁴ ἐπ' αὐτήν: καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ 12
 γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται.⁴

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἅψῃται αὐτῶν: οἱ δὲ μαθηταὶ 13
 ἐπετίμων τοῖς προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,⁵ 14
 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με: μὴ κωλύετε
 αὐτά: τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω 15
 ὑμῖν, ὅς ἐὰν μὴ δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ
 μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος⁶ αὐτά, τιθεὶς τὰς 16
 χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν⁷ εἷς καὶ 17
 γονυπετήσας⁸ αὐτὸν ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί
 ποιήσω ἵνα ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;⁹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 18
 αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. Τὰς 19

¹ προσκολλάω, join closely, cleave to. ² συζεύγνυμι, join together, unite. ³ χωρίζω, separate, depart. ⁴ μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ⁵ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁶ ἐναγκαλιζομαι, take in one's arms, hug. ⁷ προστρέχω, run up to, run to. ⁸ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁹ κληρονομέω, inherit, obtain.

ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,¹ μὴ φονεύσης,² μὴ κλέψης,³ μὴ
 ψευδομαρτυρήσης,⁴ μὴ ἀποστερήσης,⁵ τίμα⁶ τὸν πατέρα σου καὶ
 τὴν μητέρα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα 20
 πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός⁷ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας⁸ 21
 αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:⁹ ὕπαγε,
 ὅσα ἔχεις πώλησον,¹⁰ καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρόν¹¹ ἐν
 οὐρανῷ: καὶ δεῦρο,¹² ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν. Ὁ δὲ 22
 στυγνάσας¹³ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος: ἦν γὰρ ἔχων
 κτήματα¹⁴ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος¹⁵ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς 23
 δυσκόλως¹⁶ οἱ τὰ χρήματα¹⁷ ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
 εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβοῦντο¹⁸ ἐπὶ τοῖς λόγοις 24
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς
 δύσκολόν¹⁹ ἐστὶν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν¹⁷ εἰς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν²⁰ ἐστὶν κάμηλον²¹ 25
 διὰ τῆς τρυμαλιᾶς²² τῆς ῥαφίδος²³ εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν
 βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς²⁴ ἐξεπλήσσοντο,²⁵ 26

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² φονεύω, kill, murder. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ νεότης, ἡτος, ἡ, youth, youthfulness. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ὑστερέω, lack, need. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ θησαυρός, οὐ, ὁ, storehouse, treasure. ¹² δεῦρο, until now, come here! ¹³ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁴ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁵ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁶ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁷ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ¹⁸ θαμβέω, amaze. ¹⁹ δύσκολος, hard, difficult. ²⁰ εὐκοπώτερον, easier. ²¹ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ²² τρυμαλιά, ἄς, ἡ, hole, eye of a needle. ²³ ῥαφίς, ἰδος, ἡ, needle. ²⁴ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ²⁵ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded.

λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, Καὶ τίς δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας¹ δὲ 27
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις ἀδύνατον,² ἀλλ' οὐ
παρὰ θεῷ· πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. Ἦρξατο ὁ 28
Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ
ἠκολουθήσαμεν σοι. Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω 29
ὕμιν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφήκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς, ἢ
πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς, ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ
ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα³ νῦν ἐν 30
τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφὰς καὶ μητέρας
καὶ τέκνα καὶ ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,⁴ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ
ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ 31
ἔσχατοι πρῶτοι.

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἦν προάγων⁵ 32
αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,⁶ καὶ ἀκολουθοῦντες
ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς
λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν·⁷ ὅτι Ἰδού, ἀναβαίνομεν εἰς 33
Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς
ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινούσιν⁸ αὐτὸν
θανάτῳ, καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαΐξουσιν⁹ 34

¹ ἐμβλέπω, look at, look into. ² ἀδύνατος, impossible, unable. ³ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ⁴ διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ⁵ προάγω, lead forth, go before. ⁶ θαμβέω, amaze. ⁷ συμβαίνειν, come together, come to pass. ⁸ κατακρίνω, condemn. ⁹ ἐμπαΐζω, mock.

αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν¹ αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν² αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται³ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ 35
 Ζεβεδαίου,⁴ λέγοντες, Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ 36
 δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων⁵ σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 38
 αὐτοῖς, Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ 39
 εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα⁶ ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων⁵ 40
 οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 41
 δέκα ἤρξαντο ἀγανακτεῖν⁷ περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ 42
 Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν⁸ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν⁹ αὐτῶν. Οὐχ οὕτως δὲ ἔσται ἐν 43
 ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν διάκονος· καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων 44

¹ μαστιγώω, whip, lash. ² ἐμπτύω, spit upon. ³ προσπορεύομαι, approach, come near. ⁴ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁵ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ⁶ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁷ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁸ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁹ κατεξουσιάζω, exercise authority over.

δοῦλος. Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, 45
 ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον¹ ἀντὶ²
 πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχά: καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχά, καὶ 46
 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου³
 Βαρτίμαιος⁴ ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.⁵ Καὶ 47
 ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός⁶ ἐστίν, ἤρξατο κρᾶζειν καὶ
 λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαυὶδ, Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ 48
 πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ:⁷ ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυὶδ,
 ἐλέησόν με. Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι: καὶ 49
 φωνοῦσιν τὸν τυφλόν, λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει: ⁸ ἔγειραι, φωνεῖ
 σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν⁹ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν 50
 Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί θέλεις ποιήσω 51
 σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,¹⁰ ἵνα ἀναβλέψω. Ὁ δὲ 52
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε: ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ
 εὐθέως ἀνέβλεψεν, καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

¹λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ²ἀντὶ, instead of, in place of. ³Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ⁴Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ⁵προσαιτέω, beg. ⁶Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁷σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁹ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ¹⁰ραββουνί, Rabboni, my master.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Βηθσφαγή¹ καὶ Βηθανίαν,² **11**

πρὸς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν,³ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, **2**

καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι⁴ ὑμῶν:

καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι⁵ εἰς αὐτὴν εὐρήσετε πῶλον⁶

δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν: λύσαντες αὐτὸν

ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε ὅτι Ὁ **3**

κύριος αὐτοῦ χρεῖαν ἔχει: καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. **4**

Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον πῶλον⁶ δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ

τοῦ ἀμφοδου,⁷ καὶ λύουσιν αὐτόν. Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων **5**

ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον;⁶ Οἱ δὲ εἶπον **6**

αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο⁸ ὁ Ἰησοῦς: καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. Καὶ **7**

ἤγαγον τὸν πῶλον⁶ πρὸς τὸν Ἰησοῦν: καὶ ἐπέβαλον⁹ αὐτῷ τὰ

ἱμάτια αὐτῶν, καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια **8**

αὐτῶν ἔστρωσαν¹⁰ εἰς τὴν ὁδόν: ἄλλοι δὲ στοιβάδας¹¹ ἔκοπτον¹²

ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννουν¹⁰ εἰς τὴν ὁδόν. Καὶ οἱ **9**

προάγοντες¹³ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά:¹⁴

εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἡ **10**

ἐρχομένη βασιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυὶδ.

Ὡσαννά¹⁴ ἐν τοῖς ὑψίστοις.¹⁵

¹ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ ἑλαιά, ας, ἡ, olive tree. ⁴ κατέναντι, over against, opposite. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁷ ἄμφοδον, ου, τό, street, quarter. ⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁰ στρωννύω, spread, furnish. ¹¹ στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ¹² κόπτω, strike, smite. ¹³ προάγω, lead forth, go before. ¹⁴ ὠσαννά, hosanna. ¹⁵ ὑψιστος, highest, most high.

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν: καὶ 11

περιβλεψάμενος¹ πάντα, ὀψίας² ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς

Βηθανίαν³ μετὰ τῶν δώδεκα.

Καὶ τῇ ἐπαύριον⁴ ἐξελθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,³ ἐπείνασεν.⁵ 12

Καὶ ἰδὼν συκὴν⁶ μακρόθεν,⁷ ἔχουσαν φύλλα,⁸ ἦλθεν εἰ ἄρα⁹

εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ: καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ

φύλλα:⁸ οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.¹⁰ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς 14

εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι¹¹ ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι.

Καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν 15

ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹² καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ:

καὶ τὰς τραπέζας¹³ τῶν κολλυβιστῶν,¹⁴ καὶ τὰς καθέδρας¹⁵ τῶν

πωλούντων¹² τὰς περιστεράς¹⁶ κατέστρεψεν:¹⁷ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα 16

τις διενέγκῃ¹⁸ σκεῦος¹⁹ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ ἐδίδασκεν, λέγων 17

αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς

κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν

σπήλαιον²⁰ ληστῶν.²¹ Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ 18

¹ περιβλέπομαι, look around, look around on. ² ὄψιος, late. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁵ πεινάω, hunger, am hungry. ⁶ συκῇ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ⁸ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹⁰ σύκων, ου, τό, fig. ¹¹ μηκέτι, no longer. ¹² πωλέω, sell. ¹³ τράπεζα, ας, ἡ, table. ¹⁴ κολλυβιστής, ου, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹⁵ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ¹⁶ περιστέρα, ας, ἡ, dove. ¹⁷ καταστρέφω, overturn, destroy. ¹⁸ διαφέρω, differ, carry through. ¹⁹ σκεῦος, ους, τό, vessel, goods (plural). ²⁰ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ²¹ ληστής, ου, ὁ, robber, brigand.

ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν: ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο¹ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὁ ψέ² ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως. 19

Καὶ πρωὶ³ παραπορευόμενοι,⁴ εἶδον τὴν συκὴν⁵ ἐξηραμμένην⁶ ἐκ 20
ρίζων.⁷ Καὶ ἀναμνησθεῖς⁸ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ 21
συκὴ⁵ ἦν κατηράσω⁹ ἐξήρανται.⁶ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει 22
αὐτοῖς, Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπη 23
τῷ ὄρει τούτῳ, Ἀρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ μὴ
διακριθῇ¹⁰ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται:
ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν εἴπη. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν 24
προσευχόμενοι αἰτήσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται
ὑμῖν. Καὶ ὅταν στήκητε¹¹ προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ 25
τινος: ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ
παραπτώματα¹² ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, οὐδὲ ὁ πατὴρ 26
ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα¹² ὑμῶν.

¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ² ὁ ψέ, long after, late. ³ πρωὶ, early in the morning, at dawn. ⁴ παραπορεύομαι, go beside, go past. ⁵ συκῆ, ἥς, ἡ, fig tree. ⁶ ξηραίνω, dry up, parch. ⁷ ρίζα, ἥς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁸ ἀναμνηνῆσκω, remind, remember. ⁹ καταράομαι, curse. ¹⁰ διακρίνω, discriminate, judge. ¹¹ στήκω, stand, stand fast. ¹² παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα: καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος 27
 αὐτοῦ, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ
 πρεσβύτεροι, καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; 28
 Καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ 29
 Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα
 λόγον, καὶ ἀποκριθήτε μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
 ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; 30
 Ἀποκριθήτε μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν 31
 εἴπωμεν, Ἐξ οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; 32
 Ἀλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, ἐφοβοῦντο τὸν λαόν: ἅπαντες γὰρ
 εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως² προφήτης ἦν. Καὶ ἀποκριθέντες 33
 λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς λέγει
 αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα³ ἐφύτευσεν⁴ 12
 ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκεν⁵ φραγμόν,⁶ καὶ ὥρυξεν⁷ ὑπολήνιον,⁸
 καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,⁹ καὶ ἐξέδοτο¹⁰ αὐτὸν γεωργοῖς,¹¹ καὶ
 ἀπεδήμησεν.¹² Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς γεωργοὺς¹¹ τῷ καιρῷ 2
 δούλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν¹¹ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² ὄντως, really, indeed. ³ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ⁴ φυτεύω, plant. ⁵ περιτίθημι, place around, put around. ⁶ φραγμός, οὗ, ὁ, wall, fence. ⁷ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁸ ὑπολήνιον, ου, τό, wine trough, vat. ⁹ πύργος, ου, ὁ, tower, fortified structure. ¹⁰ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ¹¹ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹² ἀποδημέω, go abroad, go on a journey.

ἀμπελῶνος.¹ Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,² καὶ ἀπέστειλαν 3
 κενόν.³ Καὶ πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον: 4
 κακείνον⁴ λιθοβολήσαντες⁵ ἐκεφαλαίωσαν,⁶ καὶ ἀπέστειλαν
 ἡτιμωμένον.⁷ Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλεν: κακείνον⁴ 5
 ἀπέκτειναν: καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες,² τοὺς δὲ
 ἀποκτείνοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, 6
 ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι
 Ἐντραπήσονται⁸ τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ γεωργοὶ⁹ εἶπον πρὸς 7
 ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁰ δεῦτε,¹¹ ἀποκτείνωμεν
 αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.¹² Καὶ λαβόντες αὐτὸν 8
 ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.¹ Τί οὖν ποιήσει ὁ 9
 κύριος τοῦ ἀμπελῶνος;¹ Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,⁹
 καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα¹ ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην 10
 ἀνέγνωτε, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν¹³ οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος
 ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:¹⁴ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ 11
 ἔστιν θαυμαστὴ¹⁵ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν 12
 κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς
 αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν: καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² δέρω, beat, flay. ³ κενός, empty, vain. ⁴ κακείνος, and he, and she. ⁵ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ⁶ κεφαλαιώω, wound in the head. ⁷ ἡτιμώω, dishonor, treat shamefully. ⁸ ἐντρέπω, turn about, reverence. ⁹ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁰ κληρονόμος, ου, ὁ, heir, inheritor. ¹¹ δεῦτε, come!. ¹² κληρονομία, ας, ἡ, inheritance. ¹³ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ¹⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ¹⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινὰς τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν 13

Ἑρῳδιανῶν,¹ ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσιν² λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες 14

λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει³

σοι περὶ οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ’

ἐπ’ ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ἐξεστὶν κῆνσον⁴

Καίσαρι δοῦναι, ἢ οὐ; Δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν 15

τὴν ὑπόκρισιν⁵ εἶπεν αὐτοῖς, Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι

δηνάριον,⁶ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ 16

εἰκὼν⁷ αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;⁸ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Καίσαρος. Καὶ 17

ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος

Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ’ αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι⁹ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν 18

ἀνάστασιν μὴ εἶναι· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, 19

Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος ἀδελφὸς

ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ¹⁰ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ

ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ¹¹ σπέρμα τῷ

ἀδελφῷ αὐτοῦ. Ἐπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν· καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν 20

γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκεν σπέρμα· καὶ ὁ δεύτερος 21

ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκεν σπέρμα· καὶ

¹ Ἑρῳδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ² ἀγρεύω, trap, catch. ³ μέλει, it is a care, it concerns. ⁴ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax.

⁵ ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy. ⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ⁷ εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ⁸ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁹

Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ¹⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ¹¹ ἐξανίστημι, raise up, rise up.

ὁ τρίτος ὡσαύτως.¹ Καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ ἀφῆκαν 22
 σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ ἀναστάσει, 23
 ὅταν ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον
 αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ διὰ 24
 τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ
 θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε 25
 γαμίσκονται,² ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ δὲ 26
 τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ³ Μωσέως,
 ἐπὶ τοῦ βάτου,⁴ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγὼ ὁ θεὸς
 Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς 27
 νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων, 28
 εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία
 ἐστὶν πρώτη πάντων ἐντολή; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι 29
 Πρώτη πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς
 ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ 30
 ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης
 τῆς διανοίας⁶ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος⁷ σου. Αὕτη πρώτη
 ἐντολή. Καὶ δευτέρα ὁμοία αὕτη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον⁸ σου 31

¹ ὡσαύτως, likewise. ² γαμίσκω, give in marriage. ³ βίβλος, ου, ἡ, book, scroll. ⁴ βάτος, ου, ὁ, bath (a liquid measure). ⁵ συζητέω, discuss, dispute. ⁶ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ⁷ ἰσχύς, ὅς, ἡ, strength, power. ⁸ πλησίον, near, neighbor (as a noun).

ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη ἐντολή οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν 32
 αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' ἀληθείας εἶπας ὅτι
 εἷς ἔστιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ: καὶ τὸ ἀγαπᾶν αὐτόν 33
 ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,¹ καὶ ἐξ ὅλης τῆς
 ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,² καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον³ ὡς
 ἑαυτόν, πλείον ἔστιν πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁴ καὶ θυσιῶν. 34
 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτόν ὅτι νουνεχῶς⁵ ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ,
 Οὐ μακρὰν⁶ εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι
 ἐτόλμα⁷ αὐτόν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς 35
 λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἔστιν Δαυὶδ; Αὐτὸς 36
 γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν πνεύματι ἀγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου,
 Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον⁸
 τῶν ποδῶν σου. Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτόν κύριον: καὶ πόθεν 37
 υἱὸς αὐτοῦ ἔστιν; Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.⁹

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν 38
 γραμματέων, τῶν θελόντων ἐν στολαῖς¹⁰ περιπατεῖν, καὶ
 ἀσπασμοὺς¹¹ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,¹² καὶ πρωτοκαθεδρίας¹³ ἐν ταῖς 39

¹ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ² ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁵ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁶ μακράν, far away. ⁷ τολμάω, dare, endure. ⁸ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ⁹ ἡδέως, sweetly, gladly. ¹⁰ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹¹ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ¹² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹³ πρωτοκαθεδρία, ἄς, ἡ, chief seat, seat of honor.

συναγωγᾷς, καὶ πρωτοκλισίας¹ ἐν τοῖς δείπνοις·² οἱ κατεσθίοντες 40
 τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει⁴ μακρὰ⁵ προσευχόμενοι:
 οὗτοι λήψονται περισσότερον⁶ κρίμα.

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι⁷ τοῦ γαζοφυλακίου⁸ ἐθεώρει πῶς ὁ 41
 ὄχλος βάλλει χαλκὸν⁹ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·⁸ καὶ πολλοὶ
 πλούσιοι ἔβαλλον πολλά. Καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλεν 42
 λεπτὰ¹⁰ δύο, ὃ ἐστὶν κοδράντης.¹¹ Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς 43
 μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ
 πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ
 γαζοφυλάκιον·⁸ πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· 44
 αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως¹² αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν,
 ὅλον τὸν βίον¹³ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἷς τῶν 13
 μαθητῶν αὐτοῦ, Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ¹⁴ λίθοι καὶ ποταπαὶ¹⁴
 οἰκοδομαί.¹⁵ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις 2
 ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς;¹⁵ Οὐ μὴ ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ λίθῳ,
 ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.¹⁶

¹ πρωτοκλισία, ας, ἡ, chief place. ² δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ⁵ μακρός, long, far distant. ⁶ περισσός, excessive, abundant. ⁷ κατέναντι, over against, opposite. ⁸ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ⁹ χαλκός, ου, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁰ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ¹¹ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ¹² ὑστέρησις, εως, ἡ, need, want. ¹³ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ¹⁴ ποταπός, what kind of? what type of? ¹⁵ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ¹⁶ καταλύω, destroy, lodge.

Καὶ καθημένον αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν¹ κατέναντι² τοῦ 3
 ἱεροῦ, ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ
 Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας,³ Εἰπέ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ 4
 σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;⁴ Ὁ δὲ Ἰησοῦς 5
 ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
 Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγώ 6
 εἰμι· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους⁵ 7
 καὶ ἀκοὰς⁶ πολέμων,⁵ μὴ θροεῖσθε;⁷ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω
 τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ 8
 βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ⁸ κατὰ τόπους, καὶ ἔσονται λιμοὶ⁹
 καὶ ταραχαί:¹⁰ ἀρχαὶ ὠδίνων¹¹ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,¹² 9
 καὶ εἰς συναγωγὰς δαρήσεσθε,¹³ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων¹⁴ καὶ βασιλέων
 σταθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον¹⁵ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα 10
 τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ 11
 ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε¹⁶ τί λαλήσητε,
 μηδὲ μελετᾶτε:¹⁷ ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο
 λαλεῖτε· οὐ γὰρ ἔστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ

¹ ἑλαία, ας, ἡ, olive tree. ² κατέναντι, over against, opposite. ³ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁴ συντελέω, complete, accomplish. ⁵ πόλεμος, ου, ὁ, war, battle. ⁶ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ⁷ θροέω, disturb, agitate. ⁸ σεισμός, οὔ, ὁ, earthquake, storm. ⁹ λιμός, οὔ, ὁ, hunger, famine. ¹⁰ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹¹ ὠδὴν, ἴνος, ἡ, birth pang, agony. ¹² συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹³ δέρω, beat, flay. ¹⁴ ἡγεμών, ὄνος, ὁ, governor, leader. ¹⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁶ προμεριμνάω, be anxious beforehand. ¹⁷ μελετάω, take care, take pains with.

ἅγιον. Παραδώσει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ 12
 τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται¹ τέκνα ἐπὶ γονεῖς,² καὶ
 θανατώσουσιν³ αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ 13
 τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας⁴ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδῃτε τὸ βδέλυγμα⁵ τῆς ἐρημώσεως,⁶ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ 14
 Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ ἀναγινώσκων
 νοείτω⁷ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη· ὁ δὲ ἐπὶ 15
 τοῦ δώματος⁸ μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθέτω ἅραι
 τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν μὴ ἐπιστρέψάτω 16
 εἰς τὰ ὀπίσω, ἅραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁹ 17
 ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹⁰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. 18
 Προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ φυγὴ¹¹ ὑμῶν χειμῶνος.¹² 19

Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψεις, οἷα¹³ οὐ γέγονεν τοιαύτη
 ἀπ’ ἀρχῆς κτίσεως¹⁴ ἕως ἔκτισεν¹⁵ ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν, καὶ οὐ μὴ
 γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν¹⁶ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν 20
 ἐσώθη πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,¹⁷ οὓς ἐξελέξατο,¹⁸
 ἐκολόβωσεν¹⁶ τὰς ἡμέρας. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὦδε ὁ 21
 χριστός, ἢ Ἰδοὺ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. Ἐγερθήσονται γὰρ 22

¹ ἐπανίστημι, rise up against. ² γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ³ θανατώω, put to death, subdue. ⁴ ὑπομένω, tarry, endure. ⁵ βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁶ ἐρήμωσις, ἑως, ἡ, desolation, devastation. ⁷ νοέω, understand, consider. ⁸ δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁹ γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁰ θηλάζω, suckle, nurse. ¹¹ φυγὴ, ἧς, ἡ, flight. ¹² χειμῶν, ὦνος, ὁ, winter, storm. ¹³ ὅς, such as, of what kind. ¹⁴ κτίσις, ἑως, ἡ, creation, creature. ¹⁵ κτίζω, create, form. ¹⁶ κολοβόω, curtail, shorten. ¹⁷ ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁸ ἐκλέγομαι, choose, elect.

ψευδόχριστοί¹ καὶ ψευδοπροφῆται,² καὶ δώσουσιν σημεῖα καὶ
 τέρατα,³ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,⁴ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁵ 23
 Ὑμεῖς δὲ βλέπετε: ἰδοὺ, προεῖρηκα⁶ ὑμῖν πάντα.

Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος 24
 σκοτισθήσεται,⁷ καὶ ἡ σελήνη⁸ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁹ αὐτῆς, καὶ οἱ 25
 ἀστέρες¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες,¹¹ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.¹² Καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ 26
 ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ δυνάμεως πολλῆς καὶ
 δόξης. Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει¹³ 27
 τοὺς ἐκλεκτούς⁵ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου¹⁴
 γῆς ἕως ἄκρου¹⁴ οὐρανοῦ.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹⁵ μάθετε τὴν παραβολήν: ὅταν αὐτῆς ἦδη ὁ 28
 κλάδος¹⁶ ἀπαλὸς¹⁷ γένηται, καὶ ἐκφύῃ¹⁸ τὰ φύλλα,¹⁹ γινώσκετε ὅτι
 ἐγγὺς τὸ θέρος²⁰ ἐστίν: οὕτως²¹ καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδητε 29
 γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν 30
 ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρι²² οὗ πάντα ταῦτα
 γένηται. Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ 31

¹ ψευδόχριστος, ου, ὁ, false Christ or Messiah, false Christ. ² ψευδοπροφήτης, ου, ὁ, false prophet. ³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁴ ἀποπλανᾶν, mislead, cause to wander astray. ⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁷ σκοτίζω, darken. ⁸ σελήνη, ης, ἡ, moon. ⁹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ὁ, star. ¹¹ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ¹² σαλεύω, shake, excite. ¹³ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁴ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary. ¹⁵ συκῆ, ης, ἡ, fig tree. ¹⁶ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ¹⁷ ἀπαλός, tender. ¹⁸ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ¹⁹ φύλλον, ου, τό, leaf. ²⁰ θέρος, ους, τό, summer. ²¹ οὕτως, thus, so. ²² μέχρι, until, as far as (gen).

μὴ παρέλθωσιν. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, 32

οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. 33

Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε¹ καὶ προσεύχεσθε: οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ

καιρός ἐστιν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος² ἀφείς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, 34

καὶ δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον

αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ³ ἐνετείλατο⁴ ἵνα γρηγορῇ.⁵ Γρηγορεῖτε⁵ 35

οὖν: οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὁψέ,⁶ ἢ

μεσονυκτίου,⁷ ἢ ἀλεκτοροφωνίας,⁸ ἢ πρωῒ:⁹ μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης¹⁰ 36

εὕρη ὑμᾶς καθεύδοντας.¹¹ Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, 37

Γρηγορεῖτε.⁵

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα καὶ τὰ ἄζυμα¹² μετὰ δύο ἡμέρας: καὶ ἐζήτουν οἱ 14

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ¹³ κρατήσαντες

ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ ἐν τῇ ἑορτῇ, μήποτε θόρυβος¹⁴ 2

ἔσται τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,¹⁵ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,¹⁶ 3

κατακειμένου¹⁷ αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον¹⁸ μύρου¹⁹

νάρδου²⁰ πιστικῆς²¹ πολυτελοῦς:²² καὶ συντρίψασα²³ τὸ

¹ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ² ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ³ θυρωρός, οὐ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ⁶ ὁψέ, long after, late. ⁷ μεσονύκτιον, οὐ, τό, midnight. ⁸ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ⁹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁰ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹³ δόλος, οὐ, ὁ, guile, deceit. ¹⁴ θόρυβος, οὐ, ὁ, uproar, riot. ¹⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹⁶ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous. ¹⁷ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁸ ἀλάβαστρον, οὐ, τό, alabaster jar. ¹⁹ μύρον, οὐ, τό, ointment, perfume. ²⁰ νάρδος, οὐ, ἡ, spikenard, oil of nard. ²¹ πιστικός, genuine, pure. ²² πολυτελής, very costly, precious. ²³ συντρίβω, break in pieces, crush.

ἀλάβαστρον,¹ κατέχεεν² αὐτοῦ κατὰ τῆς κεφαλῆς. Ἦσαν δέ 4
 τινες ἀγανακτοῦντες³ πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἢ
 ἀπώλεια⁴ αὕτη τοῦ μύρου⁵ γέγονεν; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο 5
 πραθῆναι⁶ ἐπάνω⁷ τριακοσίων⁸ δηναρίων,⁹ καὶ δοθῆναι τοῖς
 πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο¹⁰ αὐτῇ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε 6
 αὐτήν: τί αὐτῇ κόπους¹¹ παρέχετε;¹² Καλὸν ἔργον εἰργάσατο ἐν
 ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν 7
 θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ¹³ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ὁ 8
 ἔσχεν αὕτη ἐποίησεν: προέλαβεν¹⁴ μυρίσαι¹⁵ μου τὸ σῶμα εἰς τὸν
 ἐνταφιασμόν.¹⁶ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ 9
 εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη
 λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον¹⁷ αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,¹⁸ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς 10
 ἀρχιερεῖς, ἵνα παραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, 11
 καὶ ἐπηγγείλαντο¹⁹ αὐτῷ ἀργύριον²⁰ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς
 εὐκαίρως²¹ αὐτὸν παραδῷ.

¹ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ² καταχέω, pour out, down. ³ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁴ ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin. ⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁶ πιπράσκω, sell. ⁷ ἐπάνω, above, over (gen). ⁸ τριακοσίοι, three hundred, 300. ⁹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁰ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ¹¹ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble. ¹² παρέχω, offer, afford. ¹³ εὖ, well, well done. ¹⁴ προλαμβάνω, take beforehand, take before. ¹⁵ μυρίζω, anoint. ¹⁶ ἐνταφιασμός, οὔ, ὁ, preparation for burial, burial. ¹⁷ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ¹⁸ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁹ ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ²⁰ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ²¹ εὐκαίρως, in season, conveniently.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἄζύμων,¹ ὅτε τὸ Πάσχα ἔθουν,² λέγουσιν 12

αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν

ἵνα φάγῃς τὸ Πάσχα; Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, 13

καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ³ ὑμῖν

ἄνθρωπος κεράμιον⁴ ὕδατος βαστάζων· ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ 14

ὅπου ἂν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότη⁵ ὅτι Ὁ διδάσκαλος

λέγει, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,⁶ ὅπου τὸ Πάσχα μετὰ τῶν

μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον⁷ μέγα 15

ἐστρωμένον⁸ ἕτοιμον·⁹ ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ 16

μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, καὶ εὔρον καθὼς εἶπεν

αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.

Καὶ ὀψίας¹⁰ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων 17

αὐτῶν καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ

ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο 19

λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, Μήτι¹² ἐγώ; Καὶ ἄλλος,

Μήτι¹² ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ 20

ἐμβραπτόμενος¹³ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.¹⁴ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ 21

ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ

¹ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ² θύω, sacrifice, kill. ³ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁴ κεράμιον, οὐ, τό, earthen vessel, jar. ⁵ οἰκοδεσπότης, οὐ, ὁ, householder, head of a household. ⁶ κατάλυμα, τοσ, τό, lodging place, inn. ⁷ ἀνώγειον, οὐ, τό, upper room. ⁸ στρωννύω, spread, furnish. ⁹ ἕτοιμος, ready, prepared. ¹⁰ ὀψιος, late. ¹¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹² μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹³ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹⁴ τρύβλιον, οὐ, τό, bowl, dish.

ἄνθρωπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν
ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασεν¹ 22

καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ
σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, 23
καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ 24
αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον.
Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίνω ἐκ τοῦ γενήματος² τῆς 25
ἀμπέλου,³ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ
βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες⁴ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁵ 26

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἡμέραις 27

ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ: ὅτι γέγραπται, Πατάξω⁶ τὸν ποιμένα,⁷ καὶ
διασκορπισθήσεται⁸ τὰ πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, 28
προάξω⁹ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ 29
πάντες σκανδαλισθήσονται, ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ 30
Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν¹⁰
ἢ δις¹¹ ἀλέκτορα¹² φωνῆσαι, τρίς¹³ ἀπαρνήσῃ¹⁴ με. Ὁ δὲ 31

¹ κλάω, break. ² γέννημα, τος, τό, offspring, child. ³ ἀμπελος, ου, ή, vine. ⁴ ὑμνέω, sing to, praise. ⁵ ἐλαία, ας, ή, olive tree. ⁶ πατάσσω, strike, smite. ⁷ ποιμήν, ἐνος, δ, shepherd. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ προάγω, lead forth, go before. ¹⁰ πρὶν, before, formerly. ¹¹ δις, twice. ¹² ἀλέκτωρ, ορος, δ, rooster, cock. ¹³ τρίς, thrice, three times. ¹⁴ ἀπαρνέομαι, deny, refuse.

ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν μᾶλλον, Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν¹ σοι, οὐ
μή σε ἀπαρνήσωμαι.² Ὡσαύτως³ δὲ καὶ πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον⁴ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,⁵ καὶ λέγει τοῖς 32
μαθηταῖς αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ 33
παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ'
ἑαυτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι⁶ καὶ ἀδημονεῖν.⁷ Καὶ λέγει 34
αὐτοῖς, Περίλυπός⁸ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε
καὶ γρηγορεῖτε.⁹ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ 35
προσηύχετο ἵνα, εἰ δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. 36
Καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα δυνατά σοι. Παρένεγκε¹⁰ τὸ
ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. Καὶ 37
ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,¹¹ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ,
Σίμων, καθεύδεις;¹¹ Οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;⁹ 38
Γρηγορεῖτε⁹ καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν.¹²
Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,¹³ ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. Καὶ πάλιν 39
ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Καὶ ὑποστρέψας 40
εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας·¹¹ ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
βεβαρημένοι,¹⁴ καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ 41

¹ συναποθνήσκω, die with, die together with. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ ὡσαύτως, likewise. ⁴ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ⁵ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ⁶ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁷ ἀδημονέω, distressed, troubled. ⁸ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁹ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁰ παραφέρω, carry away, remove. ¹¹ καθεύδω, sleep. ¹² πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ¹³ πρόθυμος, willing, ready. ¹⁴ βαρέω, burden, weigh down.

ἔρχεται τὸ τρίτον, καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε¹ λοιπὸν καὶ
 ἀναπαύεσθε.² Ἀπέχει³ ἤλθεν ἡ ὥρα. Ἴδού, παραδίδεται ὁ υἱὸς
 τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. Ἐγείρεσθε, 42
 ἄγωμεν. Ἴδού, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὢν τῶν 43
 δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων,⁴
 παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων.
 Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν σύσσημον⁵ αὐτοῖς, λέγων, Ὅν 44
 ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν· κρατήσατε αὐτόν, καὶ ἀπαγάγετε⁶
 ἀσφαλῶς.⁷ Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, 45
 Ῥαββί, ραββί· καὶ κατεφίλησεν⁸ αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον⁹ ἐπ'
 αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δὲ τις τῶν 47
 παρεστηκότων σπασάμενος¹⁰ τὴν μάχαιραν ἔπαισεν¹¹ τὸν δούλον
 τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν¹² αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹³ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 48
 Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ ληστὴν¹⁴ ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν
 καὶ ξύλων⁴ συλλαβεῖν¹⁵ με· Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ 49
 ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκράτησατέ με· ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ
 γραφαί. Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. 50

¹ καθεύδω, sleep. ² ἀναπαύω, refresh, take rest. ³ ἀπέχω, received, obtain. ⁴ ξύλον, ου, τό, wood, tree. ⁵ σύσσημον, ου, ἡ, signal, sign. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ ἀσφαλῶς, safely, securely. ⁸ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹⁰ σπάω, draw (as a sword). ¹¹ παίω, strike, hit. ¹² ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹³ ὠτίον, ου, τό, ear. ¹⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁵ συλλαμβάνω, take, conceive.

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹ ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος² 51

σινδὸνα³ ἐπὶ γυμνοῦ.⁴ Καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι·¹ ὁ δὲ 52

καταλιπὼν⁵ τὴν σινδὸνα³ γυμνὸς⁴ ἔφυγεν ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ ἀπήγαγον⁶ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται 53

αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. 54

Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν⁷ ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω⁸ εἰς

τὴν αὐλὴν⁹ τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν συγκαθήμενος¹⁰ μετὰ τῶν

ὑπηρετῶν,¹¹ καὶ θερμαινόμενος¹² πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς 55

καὶ ὅλον τὸ συνέδριον¹³ ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς

τὸ θανατώσαι¹⁴ αὐτόν, καὶ οὐχ εὑρισκόν. Πολλοὶ γὰρ 56

ἐψευδομαρτύρουν¹⁵ κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι¹⁶ αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν.

Καὶ τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρτύρουν¹⁵ κατ' αὐτοῦ, λέγοντες 57

ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος ὅτι Ἐγὼ καταλύσω¹⁷ τὸν

ναὸν τοῦτον τὸν χειροποιήτον,¹⁸ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον

ἀχειροποιήτον¹⁹ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση¹⁶ ἦν ἡ 59

μαρτυρία αὐτῶν. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον 60

ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί

σου καταμαρτυροῦσιν;²⁰ Ὁ δὲ ἐσιώπα,²¹ καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. 61

¹ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ² περιβάλλω, put around, clothe. ³ σινδῶν, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁴ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ μακρόθεν, from afar, afar. ⁸ ἔσω, within, inside. ⁹ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁰ συγκαθήμεναι, sit with. ¹¹ ὑπηρετής, ου, ὁ, servant, assistant. ¹² θερμαίνω, warm. ¹³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁴ θανατώω, put to death, subdue. ¹⁵ ψευδομαρτύρω, bear false witness, testify falsely. ¹⁶ ἴσος, equal, identical. ¹⁷ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁸ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands. ¹⁹ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ²⁰ καταμαρτύρω, bear witness against, testify against. ²¹ σιωπάω, be silent, keep silence.

Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ
χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;¹ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγὼ εἰμι. 62

Καὶ ὤψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς
δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ 63

ἀρχιερεὺς διαρρήξας² τοὺς χιτῶνας³ αὐτοῦ λέγει, Τί ἔτι χρεῖαν
ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς βλασφημίας.⁴ Τί ὑμῖν 64

φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν⁵ αὐτὸν εἶναι ἔνοχον⁶ θανάτου.

Καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν⁷ αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν⁸ τὸ 65
πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν⁹ αὐτόν, καὶ λέγειν αὐτῷ,

Προφήτευσον. Καὶ οἱ ὑπηρέται¹⁰ ῥαπίσμασιν¹¹ αὐτὸν ἔβαλλον.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ¹² κάτω,¹³ ἔρχεται μία τῶν 66

παιδισκῶν¹⁴ τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον 67

θερμαινόμενον,¹⁵ ἐμβλέψασα¹⁶ αὐτῷ λέγει, Καὶ σὺ μετὰ τοῦ

Ναζαρηνοῦ¹⁷ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, 68

οὐδὲ ἐπίσταμαι¹⁸ τί σὺ λέγεις. Καὶ ἐξῆλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον:¹⁹

καὶ ἀλέκτωρ²⁰ ἐφώνησεν. Καὶ ἡ παιδίσκη¹⁴ ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν 69

ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεστηκόσιν ὅτι Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ 70

δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον

¹εὐλογητός, well spoken of, blessed. ²διαρρήσσω, tear asunder. ³χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁴βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁵κατακρίνω, condemn. ⁶ἐνοχος, involved in, liable. ⁷ἐμπτύω, spit upon. ⁸περικαλύπτω, cover, conceal. ⁹κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁰ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹¹ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ¹²αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹³κάτω, down, below. ¹⁴παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant. ¹⁵θερμαίνω, warm. ¹⁶ἐμβλέπω, look at, look into. ¹⁷Ναζαρηνός, ου, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁸ἐπίσταμαι, understand, know. ¹⁹προαύλιον, ου, τό, porch, forecourt. ²⁰ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock.

τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ Γαλιλαῖος² εἶ, καὶ ἡ
 λαλιά³ σου ὁμοιάζει.⁴ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν⁵ καὶ ὀμνύναι 71
 ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου 72
 ἀλέκτωρ⁶ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη⁷ ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πρὶν⁸ ἀλέκτορα⁶ φωνῆσαι δὶς,⁹ ἀπαρνήσῃ¹⁰ με
 τρίς.¹¹ Καὶ ἐπιβαλὼν¹² ἔκλαιεν.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ¹³ συμβούλιον¹⁴ ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς 15
 μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,
 δήσαντες τὸν Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν¹⁶ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. 2
 Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν
 Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ 3
 κατηγοροῦν¹⁷ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά: ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν 4
 ἐπηρώτησεν αὐτόν, λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα σου
 καταμαρτυροῦσιν.¹⁸ Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε 5
 θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

¹ ἀληθῶς, truly, really. ² Γαλιλαῖος, Galilean. ³ λαλιά, ᾄς, ἡ, speech, way of talking. ⁴ ὁμοιάζω, am like, resemble. ⁵ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ⁶ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ⁷ ἀναμνήσκω, remind, remember. ⁸ πρὶν, before, formerly. ⁹ δὶς, twice. ¹⁰ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹¹ τρίς, thrice, three times. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹³ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ¹⁴ συμβούλιον, συ, τό, counsel, council. ¹⁵ συνέδριον, συ, τό, council, Sanhedrin. ¹⁶ ἀποφέρω, carry off, bear away. ¹⁷ κατηγορέω, accuse, charge. ¹⁸ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυσεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,¹ ὃν περ² ἤτοῦντο. Ἦν 6

δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς³ μετὰ τῶν συστασιαστῶν⁴ δεδεμένος,

οἵτινες ἐν τῇ στάσει⁵ φόνον⁶ πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας⁷ ὁ 8

ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι καθὼς ἀεὶ⁸ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος 9

ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν

Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον⁹ παραδεδώκεισαν 10

αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹⁰ τὸν ὄχλον ἵνα 11

μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν³ ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος 12

ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν αὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε

βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. 13

Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ 14

περισσοτέρως¹¹ ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος 15

βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν

Βαραββᾶν³· καὶ παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας¹² ἵνα

σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον¹³ αὐτὸν ἔσω¹⁴ τῆς αὐλῆς,¹⁵ ὃ ἐστίν 16

πραιτώριον,¹⁶ καὶ συγκαλοῦσιν¹⁷ ὄλην τὴν σπεῖραν.¹⁸ Καὶ 17

ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύραν,¹⁹ καὶ περιτιθέασιν²⁰ αὐτῷ πλέξαντες

¹ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ² ὅσπερ, very one who. ³ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁴ συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ⁵ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ⁶ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ⁷ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ⁸ ἀεὶ, always, ever. ⁹ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge. ¹⁰ ἀνασεύω, stir up, incite. ¹¹ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ¹² φραγελλόω, flog, scourge. ¹³ ἀπάγω, lead away, lead. ¹⁴ ἔσω, within, inside. ¹⁵ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁶ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹⁷ συγκαλέω, call together. ¹⁸ σπεῖρα, ἡς, ἡ, cohort. ¹⁹ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ²⁰ περιτίθῃμι, place around, put around. ²¹ πλέκω, plait, weave.

ἀκάνθινον¹ στέφανον, καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ 18
 βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἔτυπτον² αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν 19
 καλάμῳ,³ καὶ ἐνέπτυν⁴ αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα⁵
 προσεκύνουν αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιζαν⁶ αὐτῷ, ἐξέδυσαν⁷ αὐτόν 20
 τὴν πορφύραν,⁸ καὶ ἐνέδυσαν αὐτόν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ
 ἐξάγουσιν⁹ αὐτόν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

Καὶ ἀγγαρεύουσιν¹⁰ παράγοντά¹¹ τινὰ Σίμωνα Κυρηναῖον,¹² 21
 ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου¹³ καὶ Ρούφου,¹⁴
 ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. Καὶ φέρουσιν αὐτόν ἐπὶ Γολγοθᾶ¹⁵ 22
 τόπον, ὃ ἐστὶν μεθερμηνεούμενον¹⁶ Κρανίου¹⁷ Τόπος. Καὶ 23
 ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον¹⁸ οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ 24
 σταυρώσαντες αὐτόν, διαμερίζονται¹⁹ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
 βάλλοντες κλῆρον²⁰ ἐπ' αὐτά, τίς τί ἄρῃ. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ 25
 ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ²¹ τῆς αἰτίας²² αὐτοῦ 26
 ἐπιγεγραμμένη,²³ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ σὺν αὐτῷ 27
 σταυροῦσιν δύο ληστές,²⁴ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ ἐωνύμων²⁵
 αὐτοῦ. Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων²⁶ 28

¹ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ² τύπτω, smite, beat. ³ καλάμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ⁴ ἐμπτύω, spit upon. ⁵ γόνυ, ατος, τό, knee. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ ἐκδύω, take off, put off. ⁸ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁹ ἐξάγω, lead out. ¹⁰ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ¹¹ παράγω, pass by, depart. ¹² Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ¹³ Ἀλέξανδρος, ου, ὁ, Alexander. ¹⁴ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ¹⁵ Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹⁶ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁷ κρανίον, ου, τό, skull. ¹⁸ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ¹⁹ διαμερίζω, divide, distribute. ²⁰ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ²¹ ἐπιγραφὴ, ἡς, ἡ, inscription, title. ²² αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ²³ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ²⁴ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²⁵ ἐώνυμος, of good name, euph. for left. ²⁶ ἄνομος, lawless, without law.

ἐλογίσθη. Καὶ οἱ παραπορευόμενοι¹ ἐβλασφήμουν αὐτόν, 29
 κινούντες² τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Οὐά,³ ὁ καταλύων⁴
 τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν, καὶ 30
 κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες⁵ 31
 πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν,
 ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. Ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ 32
 καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν
 αὐτῷ. Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι⁶ αὐτῷ ὠνείδιζον⁷ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτῆς,⁸ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως 33
 ὥρας ἐνάτης.⁹ Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ⁹ ἐβόησεν¹⁰ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ 34
 μεγάλῃ, λέγων, Ἐλωῖ,¹¹ Ἐλωῖ,¹¹ λιμὰ¹² σαβαχθανί;¹³ Ὁ ἐστὶν
 μεθερμηνευόμενον,¹⁴ Ὁ θεὸς μου, ὁ θεὸς μου, εἰς τί με
 ἐγκατέλιπες;¹⁵ Καὶ τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, 35
 Ἰδοὺ, Ἡλίαν φωνεῖ. Δραμῶν¹⁶ δὲ εἷς, καὶ γεμίσας¹⁷ σπόγγον¹⁸ 36
 ὄξους,¹⁹ περιθεῖς²⁰ τε καλάμῳ,²¹ ἐπότιζεν²² αὐτόν, λέγων, Ἄφετε,
 ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας καθελεῖν²³ αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφείς 37
 φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.²⁴ Καὶ τὸ καταπέτασμα²⁵ τοῦ ναοῦ 38
 ἐσχίσθη²⁶ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν²⁷ ἕως κάτω.²⁸ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων²⁹ 39

¹ παραπορευόμεμαι, go beside, go past. ² κινέω, move, stir. ³ οὐά, aha! ah! ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ ἐμπαίζω, mock. ⁶ συσταυρόω, crucify together with. ⁷ ὀνειδίζω, reproach, revile. ⁸ ἕκτος, sixth. ⁹ ἑνατος, ninth. ¹⁰ βοάω, cry aloud, shout. ¹¹ ἐλωῖ, Eloi, my God. ¹² λιμὰ, why. ¹³ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁴ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁵ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁶ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁷ γεμίζω, fill, load. ¹⁸ σπόγγος, σὺ, ὁ, sponge. ¹⁹ ὄξος, σὺς, τό, sour wine, vinegar. ²⁰ περιτίθημι, place around, put around. ²¹ κάλαμος, σὺ, ὁ, reed, reed-pen. ²² ποτίζω, give drink to, cause to drink. ²³ καθαιρέω, take down, pull down. ²⁴ ἐκπνέω, breathe out, expire. ²⁵ καταπέτασμα, τὸς, τό, curtain or veil, veil. ²⁶ σχίζω, split, separate. ²⁷ ἀνωθεν, from above, again. ²⁸ κάτω, down, below. ²⁹ κεντυρίων, ὠνος, ὁ, centurion.

ὁ παρεστηκώς ἐξ ἐναντίας¹ αὐτοῦ ὅτι οὕτως κράζας ἐξέπνευσεν,²
 εἶπεν, Ἀληθῶς³ ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ 40
 γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν⁴ θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ
 Μαгдаληνή,⁵ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσῆ⁶
 μήτηρ, καὶ Σαλώμη,⁷ αἱ καί, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, ἠκολούθουν 41
 αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι⁸
 αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας⁹ γενομένης, ἐπεὶ ἦν Παρασκευή,¹⁰ ὃ ἐστίν 42
 προσάββατον,¹¹ ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,¹² εὐσχήμων¹³ 43
 βουλευτής,¹⁴ ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος¹⁵ τὴν βασιλείαν τοῦ
 θεοῦ: τολμήσας¹⁶ εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα
 τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν:¹⁷ καὶ 44
 προσκαλεσάμενος τὸν κεντυρίωνα,¹⁸ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαί
 ἀπέθανεν. Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,¹⁸ ἐδωρήσατο²⁰ τὸ 45
 σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ ἀγοράσας σινδόνα,²¹ καὶ καθελὼν²² αὐτόν, 46
 ἐνείλησεν²³ τῇ σινδόνι,²¹ καὶ κατέθηκεν²⁴ αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν
 λελατομημένον²⁵ ἐκ πέτρας:²⁶ καὶ προσεκύλισεν²⁷ λίθον ἐπὶ τὴν

¹ ἐναντίος, opposite, hostile. ² ἐκπνέω, breathe out, expire. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ μακρόθεν, from afar, afar. ⁵ Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁶ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Josēs. ⁷ Σαλώμη, ἡς, ἡ, Salome. ⁸ συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ⁹ ὀψιος, late. ¹⁰ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ¹¹ προσάββατον, οὐ, τό, day before the Sabbath. ¹² Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ¹³ εὐσχήμων, honorable. ¹⁴ βουλευτής, οὐ, ὁ, councilor, member of a city council. ¹⁵ προσδέχομαι, receive, wait for. ¹⁶ τολμάω, dare, endure. ¹⁷ θνήσκω, die, am dying. ¹⁸ κεντυρίων, ὠνος, ὁ, centurion. ¹⁹ πάλαι, long ago, of old. ²⁰ δωρέομαι, present, bestow. ²¹ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ²² καθαιρέω, take down, pull down. ²³ ἐνείλω, wrap in, wrap up. ²⁴ κατατίθηναι, lay (down), place. ²⁵ λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ²⁶ πέτρα, ας, ἡ, rock. ²⁷ προσκυλίω, roll up to, roll to.

θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹ καὶ Μαρία 47
 Ἰωσῆ² ἐθεώρουν ποῦ³ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου⁴ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹ καὶ 16
 Μαρία Ἰακώβου καὶ Σαλώμῃ⁵ ἡγόρασαν ἀρώματα,⁶ ἵνα
 ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν⁷ αὐτόν. Καὶ λίαν⁸ πρωΐ⁹ τῆς μιᾶς σαββάτων 2
 ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος¹⁰ τοῦ ἡλίου. Καὶ ἔλεγον 3
 πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει¹¹ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ
 μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται¹¹ ὁ 4
 λίθος: ἦν γὰρ μέγας σφόδρα.¹² Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, 5
 εἶδον νεανίσκον¹³ καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον¹⁴
 στολὴν¹⁵ λευκὴν: καὶ ἐξεθαμβήθησαν.¹⁶ Ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ 6
 ἐκθαμβεῖσθε:¹⁶ Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν¹⁷ τὸν
 ἐσταυρωμένον: ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε: Ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν
 αὐτόν. Ἄλλ' ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ 7
 ὅτι Προάγει¹⁸ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν: ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς
 εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου: εἶχεν δὲ 8
 αὐτὰς τρόμος¹⁹ καὶ ἐκστασις:²⁰ καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο
 γάρ.

¹ Μαγδαληνὴ, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ² Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ³ ποῦ, somewhere, about. ⁴ διαγίνομαι, go through, pass. ⁵ Σαλώμῃ, ἡς, ἡ, Salome. ⁶ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ λίαν, greatly, very. ⁹ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹⁰ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ¹¹ ἀποκυλίω, roll away. ¹² σφόδρα, exceedingly, greatly. ¹³ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ¹⁴ περιβάλλω, put around, clothe. ¹⁵ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ¹⁶ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁷ Ναζαρηνός, ου, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁸ προάγω, lead forth, go before. ¹⁹ τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking. ²⁰ ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy.

Ἀναστὰς δὲ πρωΐ¹ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ 9
 Μαгдаληνῇ,² ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη 10
 πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦσιν³
 καὶ κλαίουσιν. Κάκεῖνοι⁴ ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη⁵ ὑπ' 11
 αὐτῆς ἠπίστησαν.⁶

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ 12
 μορφῇ,⁷ πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κάκεῖνοι⁴ ἀπελθόντες 13
 ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις ἐπίστευσαν.

Ὑστερον⁸ ἀνακειμένοις⁹ αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα¹⁰ ἐφανερώθη, καὶ 14
 ὠνειδίσειν¹¹ τὴν ἀπιστίαν¹² αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,¹³ ὅτι τοῖς
 θεασαμένοις⁵ αὐτὸν ἐγγεγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν 15
 αὐτοῖς, Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ
 εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.¹⁴ Ὁ πιστεύσας καὶ βαπτισθεὶς 16
 σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας⁶ κατακριθήσεται.¹⁵ Σημεῖα δὲ τοῖς 17
 πιστεύουσιν ταῦτα παρακολουθήσει:¹⁶ ἐν τῷ ὀνόματί μου
 δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν· γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς· ὄφεις¹⁷ 18
 ἄροῦσιν· κἂν¹⁸ θανάσιμόν¹⁹ τι πίωνσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάβῃ·²⁰ ἐπὶ

¹ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ² Μαгдаληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³ πενθέω, mourn, lament. ⁴ κάκεῖνος, and he, and she. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁷ μορφή, ἡς, ἡ, form, shape. ⁸ ὕστερον, lastly, afterward. ⁹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ ἑνδεκα, eleven, 11. ¹¹ ὠνειδίζω, reproach, revile. ¹² ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁴ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹⁵ κατακρίνω, condemn. ¹⁶ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ¹⁷ ὄφεις, εως, ὁ, snake, serpent. ¹⁸ κἂν, and if, even if. ¹⁹ θανάσιμος, deadly, mortal. ²⁰ βλάπτω, harm, injure.

ἀρρώστους¹ χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη² εἰς τὸν 19

οὐρανόν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες 20

ἐκήρυξαν πανταχοῦ,³ τοῦ κυρίου συνεργούντος,⁴ καὶ τὸν λόγον

βεβαιούντος⁵ διὰ τῶν ἐπακολουθούντων⁶ σημείων. Ἀμήν.

¹ ἄρρωστος, sick, ill. ² ἀναλαμβάνω, take up, raise. ³ πανταχοῦ, everywhere. ⁴ συνεργέω, work together. ⁵ βεβαιόω, confirm, secure. ⁶ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.